

var alt endå på det uvisse, ingen kunde vita nokon ting um korleis den krigen skulde bli ført, so det var rett at den varinga vart sendt ut til skutone våre. Eg nemnde, då eg hadde ordet her fyrste gongen, dessutan ein serskild ting som er ei statsinteresse, dette at vi ikkje burde ha so alt for mange av skutone våre liggjande i hamner hos dei krigførande. Vi kunde stå friare i dryftingar med desse krigførande um heile skipsfarta vår, når dei ikkje hadde eit altfor sterkt tak på oss med at so mange skutor låg heime hos dei. Det har synt seg alt no at det har desse krigførande statar kunna nytta ut på ein måte som i det minste den norske regjeringa ikkje har kunna vera glad for, og som Rederforbundet heller ikkje har kunna vera glad for. Men hr. Lykke tok med i den same samanhengen, då han nemnde at denne varinga kunde ha skremt upp folk, det som var sagt um u-båtskrig og fårane ved den. Um det har ingen ting vore sendt ut frå den norske regjeringa. Tvertimot, med det same desse meldingane kom i telegram frå London um at det no skulde vera uavgrensa u-båtskrig, sytte eg for å få det avsanna i blada med ein gong at det hadde vi inga melding um, tvertimot vi meinte det var urett. Og det vart avsanna frå tysk side same dagen. Eg kann vel her no leggja attåt, at det var etter samråd med det norske utanriksdepartementet. — Men her er det då eit naturleg høve for meg til å streka under det som hr. Førre og hr. Mowinckel peika på, at det vilde vera bra med alt som blir skrive um desse spursmåla her under krigen, at pressa vår ikkje var altfor snar til å taka upp alle dei fårane som kann melda seg, for ein skulde aldri måla fandan på veggen fyrr ein hadde han der. Det berre skræmer upp folk i utrengsmål. Eg vil råda til at pressa vår tek med ro desse ting som melder seg i alle desse spursmål. Eg trur at ro og kald tanke her er av dei ting som skal vera til hjelp for oss i politikken vår og i tilhøvet vårt til framande land.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det som var skadevirkningen ved den meddelse som stoppet så momentant vår normale skibsfart, var nettopp det at folk, ikke mindst folkene ombord, fikk inntrykk av at den ubegrensede u-båtskrig allerede var begynt. Nu, det var ikke derfor jeg bad om ordet, men jeg bad om ordet for å si like overfor det hr. Peersen fortalte, at det må skyldes en feilerindring, for i begynnelsen av den forrige krig var det ikke nogen u-båtsangrep. Og at en tysk gesandt skulde ha lovet en norsk utenriksminister at visse skib skulde bli beskyttet og at samtlige skib bakefter skulde forsvinne — nei, så slem har det vel aldri vært. U-båtskrigen begynte

først på et senere tidspunkt, og da kunde viselig ikke nogen tysk gesandt love noget norsk skib en særskilt beskyttelse.

Peersen: Jeg kan bare i anledning av hr. Mowinckels betvilen av at det forholder sig så, si her at det forholder sig således som jeg har fortalt.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det er ikke noget bevis.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 19,15.

Møte for lukkede dører lørdag den 16 september 1939 kl. 10.*

President: Magnus Nilssen.

Dagsorden:

Innstilling fra den forsterkede spesialkomite om nøytralitetsrådgerder og om Hæren og Sjøforsvaret (innst. S. VIII).

Presidenten: Presidenten vil foreslå at møtet holdes for lukkede dører — og anser det for enstemmig bifalt.

Videre foreslås Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer, samt ekspedisjonschef Helgerud og avdelingschefene Abel, Lorck og Mjøllner gitt adgang til møtet, samt de sedvanlige presse menn som har vært gitt adgang til hemmelige møter. — Det ansees bifalt.

T. Sverdrup: Jeg har personlig ikke noget å bemerke til meldingen om det opsatte nøytralitetsvern, iallfall ikke for den branches vedkommende som jeg kjenner, marinen og kystforsvaret i det hele. Men jeg vil gjerne gjøre nogen bemerkninger først og fremst til det som komiteen har, som en enstemmig innstilling, gjort til meddelelsen, og likeledes tillate mig å stille enkelte forespørsler for å orientere mig selv og kanskje også andre tilfeldige interesserte i det samme spørsmål.

Man vil legge merke til at man har pekt på like overfor departementet at det kanskje kunde være riktig å forsterke luftvernregimentets personell ved en forskyvning innen befalsskolens klasser, således at f.eks. artilleriets befalsskole under den nuværende situa-

*Offentliggjort i redigert form i Dok. 5, 1940. De deler som da ble utelatt, er her markert med en loddrett strek.

sjon gikk over til luftvernartilleriet. — Jeg nevner dette fordi det spørsmål overhodet ikke er avhengig av om man mener at man skal ha noget mer luftvern i det hele tatt, for selv med det man nu har, er ganske sikkert personellet så knapt at det på det område vil være meget vanskelig å skaffe avløsning selv for dem som nu er ute på nøytralitetsvakt. Jeg tror det lar sig løse enkelt fordi de to kategorier ikke ligger så fjernt fra hverandre. Jeg tror man ved en liten finpussing der ganske enkelt kan overføre dem fra den ene branche til den annen, og hvorom allting er, vil det iallfall være det man i de første år i en krigssituasjon har bruk for, og ikke andre grener av artilleri. Jeg gjør her en undtagelse for kystartilleriet som er noget for sig selv, men det kunde også være tale om kanskje at denne linje, hvis den blev fulgt, i en nødsituasjon kunde avhjelpe en viss mangel på befalingsmenn midlertidig også i kystartilleriet.

Så har militærkomiteen pekt på at Regjeringen arbeidet med spørsmålet om forhøielse av godtgjørelsen til de innkalte mannskaper, og at tanken er å løse spørsmålet ved kongelig resolusjon. Jeg leser idag i en av dagens aviser at denne forhøielse for marinens vedkommende består i at en stor del av personellet overhodet ikke får noget krigstillegg. Jeg vil da like overfor statsråden peke på at det aldri i den forrige krig ble sondret mellom de forskjellige kategorier av tjenestemenn i marinen under nøytralitetsvakt. Jeg håper at dette bare er midlertidige foranstaltninger, idet man ikke er kommet dithet at man har funnet frem til faste regler, og at det ikke er meningen at en stor del av dem som tjenestegjør under nøytralitetsvakt, skal være lønnet anderledes enn andre. Jeg vil gjerne påkalle statsrådets oppmerksomhet på dette, og vilde være takknemlig om jeg kunde få et svar på dette spørsmål.

Så vil jeg gjerne begrunne vårt mindretalls forslag. Det er for øvrig kort begrunnet i selve innstillingen, men jeg vil gjerne utdype denne begrunnelse endel videre. Grunnlaget for å komme med et positivt forslag for mitt vedkommende er det at jeg er bekjent med at kystforsvaret, marinen, kystartilleriet og luftvernet, er så nødlidende på materiell at jeg ikke tror det er noget sterkt uttrykk det vi har brukt i innstillingen, at det kan bli vanskelig overhodet — jeg vil nærmest si — å markere vår nøytralitet mot fly i luften. Når vi da har fulgt med i hvordan en av de krigførende makter i den senere tid — iallfall i sin presse — har uttalt sig om dette spørsmål, vil man ha sett at den har forlangt en skarp opptreden som det eneste grunnlag for at den overhodet anerkjenner at vi hevder vår nøy-

tralitet. Og når man også på den annen side har fulgt med i hvad de andre nøytrale land allerede på de 14 dager krigen har vart, har måttet gjøre for å hevde sin nøytralitet, mener jeg at det her ligger en stor fare for at vi rett og slett på grunn av manglende materiell ikke er istand til å kunne tilfredsstille de krigførende makters krav på at vi hevder vår nøytralitet.

For den ytterste linjes vedkommende, marinen, er forholdet det at alle våre bevoktningsbåter i ytre linje — de små bevoktningsbåter — overhodet ikke eier luftvernmateriell, ikke engang kanoner til å kunne markere at de kan skyte på et aeroplan i luften. En stor del av det jeg vil kalle våre bedre fartøier, har det heller ikke. Med andre ord har heller ikke den annen linje av marinen, som skulde danne forsterkningen for den ytre linje, nogen mulighet for å kunne gjøre dette.

Våre kystfestninger, som er bygget på det prinsipp praktisk talt over hele linjen at kanonene ligger åpne og helt tilgjengelig for angrep gjennom luften, har meget lite, for ikke å si ikke noget, luftvernmateriell. Og så kommer vi til den innerste linje, luftvernregimentet, som altså skal beskytte bestemte viktige punkter inne på land mot et luftangrep. Det er så lite og har så gammeldags materiell stort sett, at jeg vil nærmest betegne det idag for å være uten nogen større verdi. Jeg tror ikke man ved alvor kan si at man engang samlet kan sette op et forsvar av et punkt som Oslo alene etter moderne krav på dette område. Jeg skal for ytterligere å underbygge det siste få lov til å lese op en skrivelse jeg idag har fått fra ordføreren i min by, og jeg tror nok at stemningen kanskje kan være en lignende noget hvert sted i landet når man kommer op i en så vanskelig situasjon som vi nu er i. Han ber mig i Forsvarsdepartementet å skaffe rede på om Tønsberg ved mobilisering er tenkt tildelt noget antiluftskyts.

«Politimesteren, der som bekjent er chef for det civile luftvern, meddeler mig at han flere ganger har spurt de militære myndigheter, men uten å få noget svar. Det vilde imidlertid være av betydning å få grei beskjed om dette, for hvis det er så at intet skyts er disponert til Tønsberg, er det et spørsmål om ikke kommunen burde gjøre noget, eller om man eventuelt burde sette i gang en privat innsamling.»

Tønsberg er i kraft av det at den har en ubåtstasjon, et militært objekt, som i første omgang kan vente angrep gjennom luften. Situasjonen 15 dager efter en alarm er den at man ikke kan få greie på hvorvidt denne by bør evakueres fordi den ikke kan forsvares, eller om der er luftvern til stede til å forsvare byen. Jeg tror ikke dette er tilfredsstillende,

og jeg håper situasjonen ikke er en lignende på andre steder i landet. Jeg har nevnt dette som et eksempel, som jeg tror kan være en pekepinn om hvor svak hele den organisasjon som heter luftvernet, er.

Så kan man spørre sig selv: Er det nogen mulighet for at de bestillinger av luftvernmateriell som er optatt på Kongsberg, innen nogenlunde nær fremtid kan rette på disse mangler som jeg her har skissert? Der blir svaret et absolutt nei. Kongsbergs kapasitet er så liten at der vil gå år innen det i det hele tatt kan leveres noget større materiell derfra. Det blir ialfall helt forsvinnende i forhold til det som skal til, hvis man ønsker å sette op hvad jeg vil kalle bare en nogenlunde effektiv beskyttelse av våre viktigste punkter.

Jeg skal nevne et annet eksempel. Jeg har hørt av en som har kjennskap til det, at Sola flyveplass er beskyttet med to mitraljører. Jeg vil si at man kan like så godt sende de to mitraljøsene hjem og erklære Sola for åpen, for de er for absolutt intet å regne. Man må ialfall ikke innbille sig at Sola flyveplass på nogen måte er beskyttet mot angrep fra luften med to mitraljører.

Hvorfor jeg personlig setter såvidt meget inn på luftvernet idag, er fordi jeg tror at sådan som hele konstallasjonen er i denne krig, er det gjennom luften, så lenge det ikke er krig hos oss, at nøytralitetsbrudd kan finne sted. De erfaringer vi hittil har fra krigen blev åpnet, er at vi ikke har sett noget større — hvis vi overhodet har sett noget — til fiendtlige krigsskib, men vi har til stadighet hatt føling med fiendtlige fly på vår kyst, og vi har også vært i den situasjon at vi har hatt fiendtlige fly over norske krigsskib på norsk territorium i den tid som er gått. Det viser ialfall hvordan situasjonen er, og jeg er ikke i tvil om at vil man ansvarlig holde en nøytralitetsvakt ute, må man sørge for at denne mangel rettes. Dertil kommer at hvis vi kommer i fare for å bli trukket inn i konflikten mot slutten av krigen, som vi var utsatt for ved forrige verdenskrig, og som vi også må regne med denne gang, så vil krigen, sådan som den ene parts sjøstridskrefter er i dag, for oss høist sannsynlig komme til å arte sig slik at vi kommer til å få en føling av den gjennom luften, idet den ene part jo ikke har noget større å sette op på sjøen overhodet, mens den derimot vil kunne sette inn gjennom luften, hvor den er meget sterk. Dette skulde ialfall også peke mot at vi nu, mens vi ennå har tid, ser ut til å bringe dette forhold i orden.

Man vil ha lagt merke til at vår fraksjon har pekt på at vi går ut fra som en selvfølge at norsk produksjon får mest mulig andel i

den anskaffelser som vi har foreslått. Vi har ment at Kongsbergs produksjon skulde økes ved innkjøp av nødvendige verktøimaskiner, slik at innen en viss tidsfrist — man måtte på forhånd bestemme at alt skulde bringes i orden innen en viss tid — skulde også Kongsberg være med og produsere så meget det kunde gjennom den utvidede kapasitet, ved anskaffelse av nye maskiner.

Så vil man ha lagt merke til at det i vårt forslag også er tale om anskaffelse av ammunisjon. Det har jo gjentatte ganger like overfor dette Storting vært påpekt i hvilken svakhetstilstand vi befinner oss med hensyn til ammunisjon, så jeg tror ikke jeg behøver å repetere dette. Men ett er sikkert: for ialfall nogenlunde å få ammunisjonsbeholdningene op blir det tale om mange, mange millioner kroner. Og har man nogen mening om at man vil gjøre sig klar til en eventuell vanskelig situasjon, så trodde jeg ialfall at dette krav idag måtte imøtekommes. Her er jo dessverre også forholdet at leveringstiden er meget lang, og vår egen produksjonskapasitet er ikke særlig stor. Nu er det visst så at vi ennå kan skaffe oss materiell fra utlandet. Bofors, som jo er en stor leverandør både av ammunisjon og materiell, vil sikkert nu kunne levere noget, hvis vi bare har penger å kjøpe for, idet denne fabrikk, slik som situasjonen er, antagelig har måttet ialfall foreløpig, annullere bestillinger som den har inne fra andre makter, som den ikke tør levere til. Vi har i militærkomiteen undersøkt dette spørsmål, og alt tyder på at det lar sig kjøpe ting prompte idag fra Bofors, bare man har penger. Men skulde dette vise sig ikke å være riktig, så er ialfall ett sikkert, at Amerika er åpent for kjøp av materiell av denne slags. Muligheten er der idag; men ingen vet hvor lenge muligheten kommer til å fortsette, for den situasjon kan inntre at i Amerika blir nøytralitetsloven forandret, og da vil høist sannsynlig alt hvad der heter ledig materiell i Amerika, gå direkte til de krigførende land, og da vil nok en liten bestiller som Norge, som de liten interesse har av, bli satt til side, slik at vi overhodet ikke får nogen ting. Dette er også et forhold som gjør at tiden er kostbar.

Så var det flertallets uttalelse. Jeg har ikke synderlig å si om den, den er jo skrevet akkurat i samme ånd som vi har sett i venstre fraksjonens innstillinger omkring forsvarsspørsmålet, ialfall det siste år. Men det er et uttrykk der som ialfall forbauset mig, dette at det ikke skulde være ønskelig nu å bevilge noget til forsvaret. Kan virkelig venstre stå ved denne uttalelsen, da vil jeg si at jeg har all respekt for den sinnsro som venstre befin-

ner seg i idag på dette område. Jeg skal ikke male en viss herre på veggen mørkere enn nødvendig, men for mig står det som om situasjonen idag påkaller oppmerksomhet og appellerer til en viss ansvarsfølelse innen denne forsamling. For vi kunde kanskje nok så fort komme til å oppleve den dag at nogen hver av oss kunde komme til å angre at vi ikke hadde brukt tiden mens vi ennu hadde den. Jeg skal foreløpig innskrenke mig til dette, men jeg forbeholder mig å komme tilbake til saken siden.

Seip (ordfører for nemnda, Heren): Fleirtallet har heller ikkje nokon merknad å gjera til den måten som nøytralitetsvernet er sett upp på. Den meldinga som ligg fyre, er som me ser, ikkje serleg utførleg, men etter dei opplysningar me under hand har fått, meiner me i militærnemnda at nøytralitetsvernet er sett upp i samsvar med fyresetnaden for herordninga, og der er ikkje nokon serleg merknad å gjera til det. Ein vil sjå at det vert ikkje so lite dyrt. Etter meldinga skal det gå med um lag 2 600 000 kronor til eingongs-utgifter og burtimot 4 millionar kvar månad i driftsutgifter. Statsministeren opplyste tidlegare ein kveld her i Stortinget at desse utgiftene no er auka, slik at dei ikkje er so langt burte frå 5 millionar kronor pr. månad. Og det er um lag millom 10 000 og 11 000 mann som er ute, irekna alt både til lands og til sjøs. Det grip ogso heller sterkt inn i arbeidslivet vårt, so me må vera budde på at nøytralitetsvernet, um krigen vert langvarig, vil setja store krav til oss økonomisk.

Det er ein einskild ting eg vil nemna her, for di det for meg var noko av eit vonbrot at stillinga var so veik. Det var dei opplysningane som vart gjevne av handelsministeren i møtet fyrre dagen um at dei militære hadde vore nøydde til å taka over meir enn 50 pct. av den bensinen me hadde her i landet, dei hadde teke over 20 000 tonn. Det var noko av eit vonbrot for di eg trudde at militæretaten i god tid hadde sytt for å ha sine egne forråd. No, eg vil ikkje koma med nokon kritikk her for det som er skjett, me veit alle at det lett kann klikka på sume punkt, og det er mange vanskar å arbeida med, men eg vil be um at Forsvarsdepartementet, dersom det er råd, syter for no å få heim beinveges forråd til dei militære av desse ting. Eg har ikkje meir å se-gja um dette fyrebils, eg viser til kva nemnda har sagt i tilrådinga.

Men so er det mindretalsframlegget. Eg kann ikkje sjå anna enn at eit slikt framlegg må ein sjå i samanheng med heile den politiske situasjonen. Det vart under trontaledebatten fremja spursmålet um ei samlingsregje-

ring, og det vart frå dei tri opposisjonsparti sagt at dei var viljuge til å gå inn i ei slik regjering. Det vart avvist frå Regjeringa. No, Stortinget har akkviescert ved det, det har ikkje funne grunn til å gjera noko for å skifta regjering, og alle parti tilsa Regjeringa lojalt samarbeid. Då kann eg ikkje skyna anna enn at eit framlegg som dette vert eit demonstrasjonsframlegg. Me får i den situasjon me no er i, anten segja at me vil ha ei ny regjering, eller me får la den regjeringa som sitt, ha ansvaret og får overlata til ho her å taka dei rådgerder som trengst. For skulde me gå til å dryfta korleis 30 millionar kronor — det er ein stor sum — skal nyttast best for forsvaret vårt, so måtte me ha heilt andre opplysningar enn me har no. Me har ikkje noko fyrelegg, me har ikkje nokre utsegner frå dei militære autoritetane, og so skulde Stortinget segja: dei 30 millionar kronor til forsvaret skal nyttast på den og den måten! Me veit ikkje kva me kann få, me veit ikkje kor snøgg me kann få det, det er ikkje berre å segja at me skal kjøpa materiell eller ammunisjon, det er mange faktorar som her spelar inn. Skal ein kunne nytta luftvern, so må ein ha befal, og ein må ha ammunisjon, og ein må få på det reine: kann ein skaffa det naudsynte befal, skaffa den naudsynte ammunisjon som svarar til det materiell ein skal ha? I det heile er ikkje den saka soleis fyrebudd at Stortinget kann gå på og handsama ho. Det vilde etter mitt skyn vera mykje meir lettsindig av umsyn til vårt forsvar, utan nærare fyrebu-ing, å setja 30 millionar kronor til rådgerder til fastsette fyremål enn å segja til den ansvarlege regjering at ho får so å segja carte blanche til å taka dei rådgerder som ho i denne situasjonen meiner er naudsynte.

Fleirtalet har ikkje sagt at det å kjøpa luftvern eller å skaffa meir luftvern ikkje er naudsynt, men me har sagt at me er visse um at Regjeringa er merksam på dette, og um ho kann få det, um ho kann finna midlar til det, og ho finn det naudsynt, so er me visse um at Regjeringa tek dei naudsynte rådgerder. Det var eit heilt mistak av hr. Sverdrup når han sa at fleirtalet hadde sagt at det ikkje fann løyvingane til forsvaret ynskjelege. Eg vil oppmoda hr. Sverdrup, når han kjem ut og skal driva agitasjonen vidare, at han ikkje misbruker den utsegna på den måten, og eg vil oppmoda hr. Sverdrup um at han vil lesa litt nøgjare kva det står. Det står her at fleirtalet

«kann ikke slutte seg til dette forslag og vil uttale at Regjeringen som har ansvaret også har adgang til og vil foreta de anskaffelser som den anser påkrevet og at noen uttrykkelig beslutning av Stortinget som i den foreliggende situasjon binder Regjeringen til be-

stemte anskaffelser hverken er påkrevet eller ønskelig.»

Det som ikkje er naudsynt eller ynskjeleg, er å binda Regjeringa til heilt «bestemte anskaffelser», men me segjer på same tid at Regjeringa har fullt høve til å nytta dei midel som ho finn naudsynt for å setja vårt forsvar i det stand det kann setjast. Eg kann ikkje skyna at dette kann lesast på meir enn ein måte, og eg går ut frå at departementet og Regjeringa vil vera klåre over kva det er meint. Det er so, og det har fleirtalet for so vidt òg streka under, at det er når det gjeld luftvernet me står veikast, og at det er der ein um mogeleg bør setja inn krefter for å få det utbetra. Det vil eg og streka under herifrå, og eg går ut frå at Regjeringa har midlar til å gjera det. Det er i dei seinare åra løyvt ikkje heilt små summar til forsvar, og situasjonen er den at truleg vil det ikkje vera formålstenleg å nytta fleire av desse summar på den måten som upphaveleg var tenkt. Då vil Regjeringa, etter det som her er sagt, ha fullt høve til å nytta desse midlar på andre umkverve av forsvar, der dei no, i den situasjonen me no er i, kann gjera større nytte. Eg har ikkje stort meir å segja. Den reint finansielle sida av saka skal eg ikkje koma inn på, men eg tykkjer nok det er noko lettsindig her utan vidare å segja at 30 millionar skal nyttast, utan på nokon måte å peika på korleis ein skal skaffa dei pengane.

Jakob Vik: Liksom dei tidlegare talarane har heller ikkje eg noko å merka til dei rådgerdene Regjeringa ha teke for å setja i gang nøytralitetsvakta. Det er ting som var sjølv-sagde, og som måtte gjerast so godt som mogleg med det materiellet og med den mannska-pen me hadde. Og eg trur, etter den meldinga me har, so runn som ho er, at ein må gå ut frå at det er gjort so bra som tilhøva har tillete. Men når ein er inne i den situasjonen som me er i dag, og ein har denne saka til handsaming, er det klårt at Stortinget og dei einskilte medlemar både i militærnemnda og i spesialnemnda, er interesserte i og gjerne vil snakka um dette i dette stengde møtet. Stortinget har lova Regjeringa all mogleg lojal stødnad til det arbeidet som ho er uppe i, og som ho held fram med, når ho skal verja nøytraliteten vår, taka vare på landet sine interessor i denne vanskelege tida. Den lojalitetsfråsegna som Stortinget har gjeve for di Regjeringa var uviljug til å dela ansvaret med dei andre partia, kann ikkje strekkjast so langt at ein ut ifrå den umsut ein går i kring med for landet sitt, ikkje kann koma med avvikande framlegg. Eg vil beda um at Regjeringa ikkje tek upp t.d. den dissensen

som høgre og bondepartiet har i militær-nemnda og i spesialnemnda, som eit åtak mot seg, men tvert um som eit utslag av den djupaste kjensle for det arbeidet som må gå fyre seg no. Når ein har vore med her og dryft forsvarsrådgerder og både lide nederlag i sitt syn og ogso set trøystande ting, kann ein ikkje koma i frå at dei som har havt den største sut for den situasjonen som no har kome, dei har òg fyrr kome med framlegg her um auka løyvingar. Når eg segjer «den største sut», er det ikkje so at eg mismæter andre sitt syn. Det kann vera eit skynsspursmål kor langt ein skal gå i ein gjeven situasjon, og eit skynsspursmål vert me sjeldan heilt samde um. I prp. nr. 1, der ein handsamar framlegget frå Regjeringa til løyving til rådgerder no, er det sagt at denne summen på 40 millionar kronor er ein stor sum; men ingen veit kor mykje det skal til — kanskje rekk det ikkje til for dei månadene som er att av budgettåret, iallfall rekk det, meiner Regjeringa, til Stortinget atter kjem saman. Det er soleis sveivande synsmåtar som er lite å halda seg til. Når Regjeringa — eg vil ikkje segja ikkje er aktiv — men når Regjeringa ikkje i dag finn grunn til å forsera arbeidet med å skaffa materiell, både våpen og ammunisjon, tykkjer eg at Stortinget måtte kunna gjeva ho ei fast løyving som ho kann ha til rådvelde og som ho bør nytta i den situasjonen som no er. Det er då det Regjeringa segjer ho vil — ho vil nytta pengar, og fleirtalet i nemnda gjev ho medhald i det. Me i mindretalet vil òg vera med på det, men me segjer at ut over det som dei nemner, skal ho ha rådvelde til å nytta 30 millionar til innkjøp, for det veit me trengst etter dei utgreiingane som har ligge fyre for Stortinget tidlegare, og nokre munalege innkjøp etter den tida har det vel ikkje vore, som kann føra den summen nemnande nedover. Tvert um har prisauke og andre ting gjort at alt har vorte dyrare og dyrare. Representanten Sverdrup som har handsama spursmålet, har klårlagt dette, so eg treng ikkje gå djupare inn i det. Eg har funne at for mitt vedkomande og for bondepartiet sitt vedkomande, som var med på det same i vår, kunde det ikkje vera grunn til å få ifrå det i dag. Eg skynar det slik at ogso fleirtalet i nemnda er inne på det same, men dei vil ikkje taka noko av det ansvaret som i dag er lagt på Regjeringa, på seg. Eg er av den meining at når Stortinget er samla i denne situasjon som er so utifrå ålvorleg, kann ikkje representantane reisa heim og segja at me har lagt ansvaret eine og åleine på Regjeringa, og me andre skal vera fri for so vidt. Då vilde eg ikkje kunna segja at eg hadde sytt fullt ut for interessene mine som stortingsmann, jamvel um eg tidle-

gare har gjeve Regjeringa all mogleg stødnad i arbeidet hennar, og framleies vil gjera det.

Eg meiner at dette framlegget um å løyva 30 millionar kronor er på sin plass, og at regjeringa burde taka vel imot det. Det har vore sagt her tidlegare i eit møte, at dersom ein går med på eit slikt framlegg, må ein ogso peika på dekning for det. Ja, spursmålet um dekning for dei utgiftene som me løyver, er eit viktig problem, men eg trur at i dag er det likso viktig å gå med på at pengar vert nytta til naudsynlege ting, ja det kann verta sers naudsynlege ting. So får me heller taka upp spursmålet um dekning ved eit anna høve, anten det no skal skje ved skattar eller lån. Eg trur ikkje at me må hengja oss upp i den sida av saka; for da kann dei største spursmåla av den grunn verta forkludra.

Eg kann vera samd i — og eg har ogso freista å gjera meg til talsmann for det — at den summen på 30 millionar kronor ikkje burde vera absolutt bunden til å skaffa visse fastsette ting. Dersom ein kjem inn til realiteten i spursmålet, er det nok so at det ein skaffar, må ein skaffa ettersom det er materiell å få, og det må gjerast etter utgreingar frå dei sakkunnige, og dersom fleirtalet i nemnda hadde vore med på dei 30 millionane under den fyresetnad at pengane kunde ha stått til meir fri disposisjon, hadde det ikkje møtt nokon vanske korkje frå meg eller mitt parti og truleg heller ikkje frå høgre. Eg kann ikkje, som formannen gjorde i denne sak, segja at dette er eit politisk spursmål. Det er eit praktisk spursmål som har kome upp for di me alle saman har umsut for korleis det skal gå vårt land. Er me nøgde med at me overlet alt til Regjeringa med den fyresetnad at ho trur det rekk til, og at det i alle fall rekk til til Stortinget atter kjem saman? Eg vil at pengane skal løyvast, og at dei skal brukast medan det er tid. Me veit at det er materiell å få frå Sverike nettupp på dette området dersom me berre har pengar i hende til å betala det med. Um det er so mykje å få som me treng veit eg ikkje. Dessutan er det klårlagt at det står ikkje so lite att på våre våpen- og ammunisjonsfabrikkar, som ein kann få i orden for å auka arbeidskapasiteten der. Det er sjølvsagt eit langvarig og langsiktig arbeid å få kapasiteten oppover; men når me er seint ute, må me likevel nytta tida so godt som det let seg gjera. Me må få kapasiteten oppover med innkjøp av arbeidsmaskinar og med opplæring av personale som kann handsama dei, og når det gjeld sjølve utrustinga, bør me ikkje vika tilbake for å skaffa materiell, for di me ikkje har befal og mannskap. Me har folk i landet, — tak dei inn til opplæring og øving, slik at dei er oppøvde og budde den dagen me

treng å senda dei ut for å verja vår nøytralitet! Innkjøp og fabrikkasjon av materiell og oppøving av alle dei mannskap me treng, bør gå parallelt, hand i hand. Ser me ikkje i dag kor naudsynt det er, so kanskje me får sjå det ein gong det er for seint å gjera det arbeidet. Det er mykje betre å vera fyre var enn etter snar til alle tider, slik ogso i denne situasjon. Eg vil tilråda Stortinget å gå med på mindretalsframlegget her, ikkje som ein demonstrasjon mot regjeringa, men som ei hjelparhand av den største verdi og som eit utslag av den umsut me har for vårt land.

Førre: Hr. Sverdrup uttalte om Sola flyveplass at det var bedre å flytte de 2 kanoner de hadde der, og dermed la Sola flyveplass være ubeskyttet, enn å ha dem der og kalle den beskyttet. Jeg tror det danner et godt bilde av den stilling vårt land forsvarsmessig står i overfor en mulig fiende. Jeg kan ikke forstå at man her i denne sal for fullt alvor tror at det materiell vi kan skaffe, i noget tilfelle kan være et vern i tilfelle av en krig med de stormakter som nu er i krig med hverandre. Når man har sett at Tsjekkoslovakia med sin gode utrustning ikke fant å kunne gjøre motstand, og når man ser resultatet av krigen i Polen, så forstår jeg ikke at man ikke er klar over at et land som Norge med sin lange kyst og med sviktende forsvarsevne, selv om vi bevilger hele vårt budgett til forsvaret, under ingen omstendighet kan bruke de våben vi anskaffer, uten å komme i den stilling at landet vårt blir ødelagt for lange tider fremover. En nasjon som ikke kan gjøre motstand, vil bli bedre stillet både når det gjelder civilbefolkningen og når det gjelder våre industri-anlegg og verdier overhodet, enn om den gjør motstand. Det trodde jeg man var klar over, og det har ialfall vært det standpunkt som det nuværende regjeringsparti alltid har hevdet. Således som den storpolitiske situasjon holder på å utvikle sig, spesielt med hensyn til Sovjet-Russland, vet vi jo ikke hvem det er vi må løsne skudd mot hvis man krenker vår nøytralitet. Er det virkelig de militæres og Regjeringens mening at hvis et stort land krenker vår nøytralitet, så skal vi begynne å skyte og dermed komme i krig med vedkommende stormakt? Det er såmen ikke sikkert at det er Tyskland som foretar den første nøytralitetskrenkelse, og selv om det var Tyskland, tror jeg ikke at vi står oss på å løsne skudd overhodet, og da forstår jeg heller ikke hvad vi skal med disse forferdelige bevilgninger, og hvorfor vi utkommanderer vår ungdom og manndom fra det fredelige arbeid for å ta plass på moene. Hr. Sverdrup sa at det vil kanskje komme den tid da vi må erkjenne

hvilken forferdelig feil det var at vi ikke ofret disse nye 30 millioner til forsvaret. Jeg tror nok det, hr. Sverdrup, at hvis vi noensinne skal bruke de forsvarsmidler vi har, plus de forsvarsmidler vi kan få for disse 30 millioner, så vil vi se på virkningen av det med sorg, at vi overhodet kunde komme inn på den eventyrlige tanke at vi kunde bety nogen ting militært.

Det står nevnt her i proposisjonen og også i innstillingen, at Regjeringen arbeider med spørsmålet om en *forhøielse av godtgjørelsen til de innkalte mannskaper*. Jeg er enig i at når man først innkaller folk til den tjenesten, bør de få så pass lønn at de kan være der uten å tenke med bekymring på sin familie hjemme. De må ha så meget at de må kunne leve sorgløst.

Således som konklusjonen i innstillingen er formet, er det jo vanskelig å stemme mot, idet den kun konkluderer med at St.med. nr. 4 vedlegges protokollen. Jeg kunde naturligvis foreslå at den gikk i papirkurven, men det vilde antagelig ikke være en parlamentarisk vei, og derfor er jeg nødt til å stemme for den foreliggende innstilling, men jeg legger ikke deri nogen fullmakt for Regjeringen ut over det som allerede er foretatt.

Statsråd Monsen: Som Stortingets medlemmer vet, er det allerede truffet slike foranstaltninger med hensyn til opsetning av nøytralitetsvern og nøytralitetsvakt, at de utgifter som det medfører for statskassen, for øieblikket er omtrent de samme som staten hadde i gjennomsnittlige månedlige utgifter under hele verdenskrigen. Og etter de krav som foreligger nu om ytterligere foranstaltninger, kan jeg bare si, uten å kunne angi noget bestemt beløp, at vi står foran nye økede utgifter i de aller nærmeste dager. Stortinget må derfor være opmerksom på at det efter den oversikt vi kan ha allerede idag til disse rådsgjerder, blir nødvendig å bruke betydelig større beløp pr. måned enn det blev brukt gjennomsnittlig under verdenskrigen. Det er en almindelig bemerkning jeg gjerne vil gjøre overfor de talere som her har foreslått store nye beløp uten at anvendelsen av disse beløp er forberedt gjennom drøftelser og overveielser med de militære myndigheter eller i departementet eller i Regjeringen.

Med hensyn til det som for øvrig er kommet frem fra de forskjellige talere, må jeg gjøre noen bemerkninger i anledning av hr. Sverdrups innlegg. Han nevnte først at han hadde sett en meddelelse i pressen om den godtgjørelse de innkalte mannskaper skulde ha under marinens nøytralitetsvern, og han mente at det der var gjort et skille mellom de

forskjellige kategorier av befal som var ute i nøytralitetsvern, som ikke var gjort under den forrige krig. Ja, jeg har nettop sett den meddelelsen i avisen, og meddelelsen er riktig nok. Men hr. Sverdrup må være oppmerksom på at det står at for de faste officerers vedkommende skal departementet komme tilbake til spørsmålet om godtgjørelsens satser senere. Det er for øvrig det samme krigsregulativ som gjaldt under verdenskrigen, og som blev fastsatt i 1915, men det er altså bare gjort gjeldende for vernepliktig befal og vernepliktige menige mannskaper. Grunnen til det var at det hastet med å få adgang til å utbetale disse mannskaper godtgjørelse for deres tjeneste, men satsene, de endelige satser, vil bli fastsatt senere, og det er departementets forutsetning, og jeg skulde anta — skjønt det jo ikke er behandlet enda i Regjeringen — at det også er Regjeringens forutsetning, at krigsregulativets satser vil bli forhøiet. Men fordi det var nødvendig å få adgang til å utbetale efter krigsregulativet til de menige som i mange tilfelle trengte hårdt de pengene i sine hjem, blev de tatt først. De øvrige vil altså komme senere.

Hr. Sverdrup oppholdt sig lenge ved luftvernet. Jeg er enig i at luftvernet er av viktighet, og i at forsvaret mot luftangrep og nøytralitetsvernet på kysten må være det viktigste for oss under vårt nøytralitetsvern i det hele, og derfor har vi også vært spesielt oppmerksomme på luftvernet. Hr. Sverdrup mente det var nødvendig å øke personalet i luftvernet, og at det burde kunne skje ved å øke tallet på befalelever ved artilleriets befalsskole. Det spørsmål har vært drøftet og overveiet og er ikke fremmed for departementet. Hr. Sverdrup sa i sin begrunnelse for det forslag han har fremsatt, at mangel på materiell til forsvar mot luftangrep gjør det vanskelig for oss å hevde vår nøytralitet på den måte som det nu kreves. Ja, det er jo en vurderingssak, og naturligvis har hr. Sverdrup både full adgang og sikkert også adskillig grunn til den vurdering han gjør i dette spørsmål. Men hvad han ellers sa om luftvernet og den tilstand luftvernsmateriellet er i, var så overdrevet og så overordentlig feilaktig, at det forbauser mig at hr. Sverdrup efter den stilling han inntar, vilde komme med de uttalelser han kom med her på Stortingets talerstol. Han sa for det første at mange av våre beste fartøier var uten ethvert luftforsvar, og jeg fikk næsten det inntrykk av hr. Sverdrups uttalelser at de fartøier vi har sendt ut på nøytralitetsvakt, praktisk talt er blottet for luftforsvar. Det er ikke tilfellet. En hel del av disse fartøier mangler idag det nødvendige luftforsvar, det er riktig; men de vil i nær fremtid i stor ut-

strekning bli forsynt med fullt moderne luftvernkanoner. Dessuten har jeg liggende foran mig her en liste over fartøier som har utstyr av luftvern, som viser at hr. Sverdrups uttalelser er i høi grad overdrevne. Så mangelfullt som man måtte få inntrykk av ved hans uttalelser, er det dog ikke. Og som jeg sa, en meget vesentlig del av disse mangler ved luftforsvaret vil det i den aller nærmeste fremtid være mulig å rette på. Departementet har vært så heldig i rett tid å kunne plasere en bestilling på henved 40 luftvernkanoner som vi vil få i den aller nærmeste fremtid, og det er skyts som vesentlig er beregnet på marinens fartøier.

Jeg fikk inntrykk av at hr. Sverdrup mente at våre festninger praktisk talt ligger uten luftforsvar. Det er også helt uriktig. Jeg skal ikke gå inn på enkelthetene, men jeg kan si så meget av disse enkeltheter, at både Oscarsborg og Oslofjorden, Kristiansand, Bergen og Agdenes har luftforsvar. Om det er et tilstrekkelig sterkt luftforsvar, det er et skjønsspørsmål. Det er ihvertfall for enkelte av disse festningers vedkommende meningen å styrke det. For Bergens vedkommende er både festningens og Bergens bys luftforsvar for øieblikket under utbygging, og det vil bare være spørsmål om en meget kort tid før Bergen, både hvad festningen og Bergens by angår, har et fullt moderne luftforsvar.

Om selve luftvernsregimentet sa hr. Sverdrup at det var utstyrt med bare gammeldags materiell, og han skildret det slik som det næsten var uten betydning eller ialfall ikke av synderlig betydning som vern mot luftangrep. Det virkelige forhold er at luftvernregimentet har noget av det mest moderne luftvernsmateriell som er å få i Europa. De batterier som var satt op ved den prøve vi fikk i august måned her i Oslo, hadde jeg anledning til å se under ledelse av luftvernregimentets chef, oberst Hagem. Jeg hadde anledning til å se de enkelte deler av batteriet og høre denne vår mest sakkyndige på dette område fortelle om dette materiell, og det er, som jeg sa, det mest moderne materiell som for tiden er å få i Europa. Det er også her huller å fylle, det er jeg opmerksom på, og det vil bli gjort så fort det dertil blir anledning, det vil si: så fort vi får det materiell som er bestilt. Vi har idag materiell og personellopsetning til luftvern for Oslo, for Bergen, for Horten, Kongsberg, Raufoss og Kjeller. Dessuten har Regjeringen stillet midler til rådighet for luftvern av visse viktige industrianlegg med tilhørende kraftverker. Ferdig av disse anlegg er vel nu bare de to, og personell, befal og mannskaper til å betjene de to, er innkalt til øvelse ved luftvernregimentet for å få den nødvendige opplæring.

Hr. Sverdrup spurte om Tønsberg by ikke skulde få luftvern. Han berører der et spørsmål som sikkert har vært oppe i alle land, også f. eks. i vårt naboland Sverige. Også Sverige har vært nødt til å trekke en temmelig snever grense innenfor hvilken staten påtok sig å skaffe beskyttelse mot luftangrep. Og når den rike svenske stat har måttet gjøre det: har måttet ta et begrenset utvalg av de største og for landet viktigste centra og skaffe luftbeskyttelse der, er det vel noget som sier sig selv, at vi med våre langt mindre ressurser var nødt til å gjøre det samme. Og, som sagt, i de planer som Regjeringen går efter, og som er gjeldende, er det av våre byer kun forutsatt luftvern for Oslo og Bergen. Der ligger forslag inne nu, men helt nye forslag, av iår, om utvidelse av luftvernopsetningen. Disse forslag har ikke vært til behandling, og de lar sig heller ikke realisere på kort tid. Jeg kan derfor ikke si annet enn at jeg må gå ut fra at Tønsberg, som de fleste andre byer, må være uten luftvern; ialfall er den ikke med i de gjeldende planer.

Det var nevnt at vi kunde få en del materiell, kanskje meget materiell, ved henvendelse til Bofors. Ja, det er vel nokså sannsynlig at Bofors har mottatt bestillinger fra de land som nu er i krig, og på grunn av krigsutbruddet er forhindret fra å sende dette materiell til dem som har bestilt det. Departementet har gjort skritt til å få bragt det på det rene. Men når det kreves at man både skal kjøpe det materiell man kan få kjøpt i utlandet, og samtidig sette våre egne bedrifter av denne art i stand til å fabrikere hurtigere og mer enn de nu gjør, synes jeg ikke man kan ha overveiet det spørsmål tilstrekkelig nøie. Å utvide nogen av de bedrifter som går idag, forsyne dem med nye maskiner, og så opta produksjon i disse utvidelser av fabrikkene, det er en meget langsiktig løsning av det spørsmål man her forlanger løst med én gang. I hvert fall kan det ikke være praktisk å bruke penger til det som man kanskje ikke vil få nogen nytte av før om 2 å 3 år, og samtidig bruke penger til å kjøpe inn fra utlandet det man jo vilde skaffe sig ved disse utvidelsene av fabrikkene. Men, som sagt, Bofors har vi opmerksomheten henvendt på, og det er gjort skritt til å få bragt det spørsmål på det rene, men det er ikke på det rene ennu.

Jeg tror det var hr. Seip som beklaget at militærvesenet hadde beslaglagt 20 000 tonn av den bensin som er i landet. Det beklagelige er vel heller at det er så lite bensin i landet at militærvesenet ikke uten å genere det private forbruk kan gjøre det som alltid har vært meningen, og som er forutsatt i mobiliseringsplanene, og som militærvesenet der-

for naturligvis er nødt til å gjøre, nemlig å be-
slaglegge det kvantum av denne vare som ef-
ter dets beregninger er nødvendig. Det har
alltid vært forutsetningen, og det som er be-
klagelig er jo ikke at denne forutsetning er
fulgt av departementet.

Statsråd Lie: Hr. Seip var idag inne på det
spørsmål som jeg berørte den 14 september,
nemlig om de 20 000 tonn bensin som finnes
på de private selskapers tanker, men som ef-
ter hvad forsvarsministeren nu oplyste, ifølge
mobiliseringsplanen må reserveres det mili-
tære. Jeg oplyste den 14 september følgende:

«at departementet etter rådslagning med
Regjeringen for en tid siden har tatt opp spørs-
målet om på statens vegne å sørge for at de
beholdninger som nu faktisk er reservert hær
og flåte, blir skaffet til veie på ekstraordinær
måte og lagret på ekstraordinær vis.»

Jeg kan idag meddele — idet forhåpentlig
diskusjonen på dette punkt kan bli noget
kortvarigere — at Handelsdepartementet ved
kongelig resolusjon igår har fått fullmakt til
å anvende de nødvendige beløp for å skaffe
til veie de kvanta som hittil har vært reser-
vert de militære. Den første oppgave som den
nye skibsfartsdirektør, skibsreder Øivind
Lorentzen fikk, var å skaffe tonnasje. Den
første båt på 12 000 tonn, motortankeren «Be-
duin» er idag innlastet i Aruba i Venezuela,
og vil være her om tre uker. Eventuelt har vi
også adgang til å ha denne båten liggende her
i oplag med partiet ombord. Og arbeidet fort-
settes, slik at det er vår mening å nå de 20 000
tonn som er reservert de militære, og dess-
uten — da det har vist sig at importen til de
private har sviktet — får vi gjøre et forsøk på
å skaffe reserver også til de private selskaper
og til det civile behov.

Ørbæk: Almenheten kunde en tid før kri-
gen brøt ut, lese i avisene at statsministeren
— jeg tror det var i et intervju — sa som bud-
skapet til alt folket, at almenheten kunde ta
allting med ro, for Regjeringen hadde fore-
tatt det nødvendige og var forberedt på alt —
jeg tror det var noget i den genre. Kanskje
ikke fullt så beroligende var statsministe-
rens radiotale, da han opfordret til streng
sparsomhet på en rekke punkter, særlig var
han nokså streng likeoverfor bensinbruken.
Men allikevel skulde man gå ut fra at det stod
så nogenlunde bra til. Og så har det dessverre
vist sig at det for en rekke viktige — jeg kan
kalle det livsviktige artikler, for å bruke et
moderne uttrykk — er stor mangel tilstede.
Jeg skal ikke idag komme nærmere inn på
det. Men når vi idag behandler forsvaret, vil

jeg få lov til å si at jeg jo også for mitt ved-
kommende, belært av erfaring, har gått med
en stille angst for at det heller ikke der var
så bra som det burde være. Og det har da også
vist sig å være tilfelle.

Med hensyn til de rent faktiske ting, skal
jeg ikke gå inn på dem, det er gjort med til-
strekkelig tydelighet av hr. T. Sverdrup, men
jeg vil få lov til å knytte en del bemerkninger
til forskjellige ting. Den ærede formann i mi-
litærkomiteen, hr. Seip, var inne på at dette
var et politisk spørsmål. Det skulde altså
være et politisk fremstøt mot Regjeringen og
mot regjeringspartiet. Hr. Seip var i den lyk-
kelige tilstand at han kunde, som en viss
mann, slå sig for sitt bryst og takke Gud for
at han ikke var som høire. Hvorvidt dette er
politikk eller ei, det er vel ikke egentlig det
avgjørende. Helt uten politikk har vel hver-
ken Regjeringen eller regjeringspartiet vært
i dette kapitel; vi husker at de takket for lojal-
itetserklæringene, men forbeholdt sig ved
sin agitasjon å bekjempe opposisjonen også
politisk. Det gjentar sig nu det samme som
gjentok sig i våres. Det er et ganske fremtre-
dende trekk at når det er et opposisjonsparti
som fremsetter et forslag, skal det ikke bli
mottatt med velvilje selv om det er aldri så
velvillig ment, og selv om det i og for sig er
sterkt påkrevet. Høire og bondepartiet fore-
slo i vår et beløp stillet til Regjeringens dis-
posisjon til utbygging av forsvaret. Det blev
avslått, skjønt dette å stille et beløp til Regje-
ringens disposisjon, det skulde vel inneholde
et sterkt moment av tillit, skulde man tro.
Men nei, de vilde ikke ta imot den tilliten.
Det samme sies nu. Av flertallet både i mili-
tærkomiteen og i spesialkomiteen, formo-
dentlig i samarbeide med og med tilslutning
av Regjeringen, er det sagt at det ikke er nød-
vendig med disse 30 millioner kroner, for Re-
gjeringen vil ta de nødvendige rådgjerdet.
Jaja, det vil alltid være et spørsmål hvad der
er nødvendig og hvad der ikke er nødvendig.
Men når man ser rundt i den hele verden og
ser at ikke minst de små land yder de største
ofre for å holde et nøytralitetsvern som no-
genlunde duger, da virker det høist forstem-
mende å se hvorledes den ledende regjering
her har stelt, og det en regjering hvis presum-
tivt mest kyndige mann på det utenrikspoli-
tiske område, nemlig utenriksministeren, i et
halvt år offentlig har forkynt for folket at
han var på det rene med at krigen vilde kome.
Det er jo beklagelig at han ikke sterkere
enn det later til at han har gjort, har fore-
holdt sine regjeringskolleger dette, for det sy-
nes ikke som man her tillands er synderlig
forberedt på krig. Nu, forsvarsministerens
uttalelser gikk jo ut på at Regjeringen og

Forsvarsdepartementet fremdeles hadde sin oppmerksomhet henvendt på disse forhold — vi får håpe i tilstrekkelig grad. Dermed er vel ikke noget mere å gjøre, for man kan jo godt forstå at mindretallets innstilling her vil bli nedstemt. Tilslutt bare den ting at når f.eks. hr. Seip og flere vil legge alt ansvar på Regjeringen fordi den ikke vil ta imot beløpene, så mener jeg at Stortinget som sådant ikke har rett til å løpe fra sitt ansvar, og Stortingets ansvar er å skaffe de nødvendige midler; det har etter min opfatning ikke rett til å si at Regjeringen får greie med det, det kommer ikke oss ved.

T. Sverdrup: Jeg var også noget forbauset over at militærkomiteens formann kunde være uorientert med hensyn til hvordan brensel- og oljesituasjonen var her i landet. Jeg skal da få lov til å citere hvad jeg sa om dette i hemmelig møte den 3 mai i år, hvor hr. Seip var til stede, og hvor han kunde ha full anledning til å støtte op om mig og søke å ordne og rette på denne mangel:

«Det er i St.med. nr. 28, side 6, gjort rede for marinens beholdninger av brensel. I Syd-Norge har vi en brenselbeholdning på 5 000 tonn og i Nord-Norge en beholdning på 9 500 tonn. Man kan regne med at det månedlige forbruk av brenselolje for de fartøier vi nu har under nøytralitetsvakt er 3 500 tonn, det vil si at vi har en beholdning for 1½ måned i Syd-Norge og en beholdning for 2½ måned i Nord-Norge, tilsammenlagt for hele landet 4 måneder. Jeg tror det må innrømmes at dette er meget knappe beholdninger av et forråd av så vital betydning som dette er. Hertil kommer at de private beholdninger i landet heller ikke er store. Jeg har fått oppgitt at den samlede brenselbeholdning i landet pr. 1 januar i år var tilsammen 86 000 tonn, 40 000 tonn på Østlandet, 6 000 tonn på Sørlandet» o.s.v.

Så konkluderer jeg med å si:

«Jeg tror ikke at Staten kan regne synderlig med å trekke på de private beholdninger, under krigsforhold. Jeg skulde anta at marinens beholdninger, for å være forsvarlige, minst bør økes med 20 000 tonn, en 10 000 tonns beholdning på Vestlandet og en 10 000 tonns beholdning på Østlandet.»

Det er med andre ord det hæren og marinen har gjort. Med en gang situasjonen er her, har de trukket akkurat de 10 000 tonn og de 10 000 tonn, som jeg den 3 mai d.å. påviste at der burde sørges for. Det forbauser mig at ikke militærkomiteens formann er bedre orientert med hensyn til dette, ialfall er det ikke min skyld at han ikke er det. Så var militærkomiteens formann igjen, jeg hadde nær sagt til det kjedsommelige, inne på at hver gang høre foreslår noget på forsvarets område, så er det alltid et demonstrasjonsforslag.

Tror ikke hr. Seip at det finnes mennesker som kanskje føler situasjonen idag med litt mere engstelse enn den store ro han selv befinner seg i? Hvis jeg personlig skal tolke grunnlaget for mitt vedkommende, vil jeg si at jeg føler mig særdeles lite hyggelig til mote i den situasjon vi idag befinner oss i, og det er nettop den følelse som gjør at jeg for min part ikke vil bære ansvaret uten å ha sagt hvad jeg mener om disse ting.

Når hr. Seip mente at jeg citerte ham galt, vil jeg bare henholde mig til at jeg citerte innstillingen. Den innstilling er imidlertid hemmelig, så han behøver ikke å være redd for at jeg, som han sa, skulde gå ut på talerstolene og citere ham. For øvrig er jo den helt sammenfallende med venstres standpunkt til forsvarsspørsmålet i vår, så vi har også holdpunkter som kan brukes offentlig. Venstres linje har klart og tydelig vært at detaljene i forsvarsspørsmålet interesserer dem overhodet ikke. Jeg vil spørre hr. Seip om hans parti kanskje ikke er mere interessert i detaljene i andre budgetter, og ikke nærer akkurat den samme absolutte tillit til midlenes fordeling når det gjelder disse ting? Nei, forholdet er ganske enkelt det at venstre, representert ved hr. Seip, overhodet ikke er interessert i noget vedkommende forsvaret. De sier: Den sak får de klare de som har makten, uten at vi interesserer oss eller behøver å interessere oss for å delta i det arbeide. Jeg vil ha sagt dette, for jeg tror det har sin betydning at vi den dag det smeller klart og tydelig vet hvem det er som har sørget for at vi er i den tilstand vi befinner oss i. Hr. Seip brukte så sterke ord som at det vilde være «lettsindig» å følge bondepartiets og høires forslag, altså det skulde være lettsindig idag å bevilge 30 millioner kroner til det norske forsvar. Det er altså militærkomiteens formann standpunkt idag. Jeg vil si uten å være for sterk: Gud bevare roen i dette land. Den norske nasjon har ord på sig for å være rolig og behersket, men jeg tror at det også må være grader i ro og beherskelse. Nei, det er nok ikke lettsindig. Hr. Seip sa videre at man vet ikke hvad man skal bruke pengene til, fordi de fagkyndige ikke har uttalt sig. Da vil jeg spørre hr. Seip om han har glemt alle de fagkyndige uttalelser som forelå på Stortingets bord, og som ble behandlet her i Stortinget så sent som i vår, — hvor alle krav forelå tydelig presisert fra de militære sakkyndiges side. Hvis han var redd for at vi ikke skulde kunne bruke 10 millioner kroner til hærens luftvern, ber jeg ham bare slå op i sin egen innstilling, S.E., hemmelig, for stortingsmelding 28 for 1939 av 27 april d.å. Der vil han finne at til et utbygget luftvern for nøytralitetsvern i kamp-

dyktig stand krever de sakkyndige 9,9 millioner kroner. Ja, det er akkurat det vi har tildelt dem. Dertil kommer at hæren også trenger ammunisjon. Hr. Seip vil se, hvis han slår op i den samme innstilling, at det er gjort krav på 7 095 000 kroner til artilleriammunisjon, og at det videre er gjort krav på 3,5 millioner kroner til vinterklær til våre soldater, så det skulde ikke være nogen lettsindig idé å foreslå 10 millioner kroner for å dekke bare disse små ting. Vi er nemlig oppe i en totalsum, når man summerer disse tall, på 24,6 millioner uten luftvernet, de 9,9 millioner. Vi har altså et krav fra hæren på langt over det som høire og bondepartiet foreslår samlet til hær og sjøforsvar.

Nei, jeg tror ikke det er berettiget tale i den situasjon vi idag befinner oss i, at det er lettsindig å bevilge 30 millioner, og jeg tror heller ikke at de 30 millioner skulde ødelegge Norge økonomisk fordi man ikke idag kan anvise dekning. — Hr. Seip var for øvrig der inne på et forhold som slår hans egen argumentasjon ihjel. Han sier på den ene side: Hvor skal vi skaffe de 30 millioner fra uten å skaffe dekning? På den annen side sier han: Regjeringen må bruke de 30 millioner kroner uten dekning hvis den har bruk for dem. Jeg tør spørre hvor logikken er i denne argumentasjon? Jeg vil sterkt gjenta at hensikten nok bare er å fri sig ut av det som heter ansvar i den øieblikkelige situasjon.

Statsråd Monsen var også svakt inne på at man ikke kunde gå til å bevilge uten å ha hatt drøftelser med de militære myndigheter. Jeg tør spørre: Er det ikke en forsvarssministers plikt ved alle anledninger, i alle situasjoner, å ha klart for sig hvad de militære myndigheter forlanger? Hvis der ikke er sådan orden i departementet i en slik situasjon som den vi idag befinner oss i, vil jeg si at det ialfall er på tide at man sørger for å få kravene på bordet. Jeg tror imidlertid at de eksisterer, og jeg tror ganske sikkert at statsråd Monsen vet hvad kravene er, og hvilke krav der er. Han gav mig delvis medhold i hvad jeg sa om luftvernets tilstand, og han sa at det var en vurderingssak. Der henholder jeg mig altså til luftvernets egen chefs krav på dette område, som til bare luftvernet forlanger 9,9 millioner kroner for Hæren. Det er dette tall jeg har støttet mig til, og jeg tror det står nokså urokkelig. Jeg tror også, efter mitt kjennskap til norske militære myndigheters krav fremsatt i fred, at de av gammel erfaring er nokså beskjedne. De vet nemlig at de får svært lite allikevel, det kan ikke nytte å skrue skruen høiere enn aller høist nødvendig.

Man hadde inntrykk av at forholdene for

Marinens vedkommende var bedre med hensyn til luftvern enn de virkelig var. Jeg vil da spørre statsråd Monsen, om ikke forholdet faktisk er at idag ligger hele vår ytterste bevoktningslinje, den som altså først skal markere en nøytralitetskrenkelse med fly i luften, overhodet uten det jeg vil kalle for luftskyts. Jeg kaller ikke en mitraljøse for passende luftskyts, den kan intet gjøre, det er som å skyte på spurver med kanoner. Vi må i en nøytralitetskrenkelsessituasjon først og fremst kunne markere et skudd som ligger i luften, slik at vedkommende flyvemaskin selv er opmerksom på at nu stoppes den. Det kan ingen av våre bevoktningsfartøier idag. Jeg tror heller ikke statsråden skal være så ganske sikker på at de siste 27 Oerlikonkanoner på 20 mm. vil komme. Vi har fått 4 av dem, og vi får jo håpe at vi får de siste 27, men jeg tror ikke han kan være så ganske sikker på det. Ialfall vil jeg anbefale at man hurtigst mulig bringer på det rene hvorvidt Oerlikon vil levere, og hvis ikke, plasserer vi våre ordrer annetsteds. Sveits ligger inneklemt mellom krigførende land, og det er ikke så sikkert at våben idag tillates som transitt. Vi ser jo at der er mindre viktige ting som idag er erklært som absolutt kontrabande.

Så var det en bemerkning om at Tønsberg måtte finne seg i ikke å være beskyttet. Jeg vil da igjen bringe i erindring at Tønsberg by er en marinestasjon, det er et militærobjekt som i første omgang vil bli bombet fra luften. Jeg trodde at ialfall de militære objekter her i landet skulde få beskyttelse ved luftkanoner. Ligger Horten også åpen? Den inneholdes ikke i den fortegnelse over byer som statsråden sa var beskyttet. Jeg vil spørre om Kristiansand er åpen i denne henseende? Da vil jeg ialfall for mitt vedkommende si at der er stor fare for hånden. Og da må ialfall de enkelte byer få beskjed så de selv kan evakuere om de ønsker, eller om de selv vil bekoste sitt luftvern når staten ikke har råd til det.

Hvad angår utvidelse av fabrikkene, var statsråden også inne på at dette ikke var god logikk. Jeg vil da henholde mig til vedkommende direktør, som var i militærkomiteen så sent som igår. Han sa at han kunde øke sin kapasitet ganske betraktelig ved å få noen enkelte maskiner, hvor ikke anskaffelsesutgiftene var så store at det er skrekkinngyden- de under de nuværende forhold.

Statsråden antydet i sitt innlegg at vi vilde få ytterligere utgifter. Ja, jeg er orientert på det område, og jeg griper den uttalelse fordi jeg vil understreke at vi nu, ialfall for Sjøforsvaret, må sørge for at vi får kontinuerlige

rekruttskoler, ikke bare to om året. Vi må efter min mening få minst 4 rekruttskoler om året, slik at de som ligger ute, ikke får oppleve hvad de oplevet under forrige krig, nemlig å få en ekstraordinær tjenestgjøring på 18 måneder. Det må ikke skje denne gang. Det hendte forrige gang, og det kaller jeg for dårlig administrasjon. Hvis man tar 4 rekruttskoler om året, skulde det være en nogenlunde rimelig tjenestetid for de sjøvernepliktige mannskaper som er utkalt.

Jeg vil tillate mig å opta vårt forslag, som står i innstillingen, om bevilgning av de 30 millioner kroner.

Presidenten: Hr. T. Sverdrup har på et komitemindretalls vegne optatt forslag om at der bevilges:

Til Hærens luftvern og	
ammunisjon	kr. 10 000 000
Til Sjøforsvarets luftvern,	
ammunisjon og annet nød-	
vendig materiell til det	
oppsatte nøytralitetsvern	» 20 000 000
Tilsammen	<u>kr. 30 000 000</u>

Alb. Christiansen: Det er fra flere av militærkomiteens medlemmer uttalt at de ikke har noget å bemerke til det som er gjort ved nøytralitetsvernet. Jeg har heller ikke noget å si til det for så vidt, men personlig er jeg av den mening at for Hærens vedkommende hadde man ikke behøvd å innkalle så stor styrke som den som er innkalt nu.

Det som debatten dreier sig om her idag, er vesentlig de 30 millioner kroner som er foreslått av høire og bondepartiet. De har foreslått det, men de har ikke anvist nogen dekning. Høire har jo ialfall før ment at når man kommer med forslag om bevilgninger, bør man også komme med forslag til dekning. Det er nevnt her i mindretallets innstilling at man øieblikkelig må søke anskaffet nødvendig materiell fra utlandet, men mindretallet peker også på at man må utnytte fabrikkene her hjemme, spesielt da Kongsberg. Det sier at der må komplettering til, man må få de nødvendige verktøymaskiner o.s.v. Vi hadde direktøren for Kongsberg Våbenfabrikk i militærkomiteen forleden dag. Han sa at med de maskiner de har nu, er det ikke mulig å forsere nogen drift der oppe. De hadde fått bemyndigelse av departementet til å innkjøpe noen maskiner ivåres. De er bestilt i utlandet, men de er ikke kommet ennu, og man kunne ikke si noget sikkert om man fikk dem. Hvis man skulde få de andre maskiner som trenges, og som beløper sig til ca. 200 000

kroner, måtte også de bestilles i utlandet. Er der større utsikt til å få dem som bestilles nu, enn dem som var bestilt ivåres? Efter min mening må det ligge slik an at det er vanskeligere — for ikke å si umulig — å få de maskiner som det nu er tale om. Det er mulig at det går an å få kjøpt nogen luftvernkanoner i Sverige, men at man kan få noen fra Amerika, tillater jeg mig å betvile på det sterkeste. Vi vet jo at kongressen er innkalt til den 21 september, og efter de uttalelser som kom fra hr. Sverdrup, gikk han ut fra at efter den tid var det vanskelig å få noget fra Amerika. Men det er vel ikke mulig å tenke sig at vi kan få ordnet med en bindende bestilling innen kongressen samles. Jeg synes ikke det er riktig å bevilge til kjøp av bestemte deler og således binde Regjeringen. Jeg synes det er riktigere at Regjeringen står helt fritt. Det er ikke mange dagene siden det blev bevilget 40 millioner kroner til nøytralitetsvernet og til forskjellige anskaffelser. Jeg vil også peke på hva flertallet sier i innstillingen her. Det går ut fra «at Regjeringen er opmerksom på spørsmålet om anskaffelse av mer luftvernmateriell. Regjeringen må også i denne situasjon ha bemyndigelse til å nytte til styrkelse av luftvernet tidligere gitte bevilgninger til forsvaret, som f.t. hensiktsmessig ikke kan benyttes til de oprinnelige bestemte formål.» Det kan jo tenkes at en del av det som er bestemt til andre formål, ikke kan benyttes nu, og da må Regjeringen ha anledning til å bruke de midler til kjøp av materiell som det er mulig å få tak i, og som det er behov for å få. Jeg vil samtidig opplyse at ved Kongsberg Våbenfabrikk er det under arbeide 40 stykker 40 m/m luftvernkanoner, hvorav 20 kan leveres våren 1940 og de andre 20 høsten 1940. Jeg vil på det sterkeste advare mot at man går på forslaget fra høire og bondepartiet om 30 millioner kroner.

Moseid: Da et forslag om økede bevilgninger til vårt forsvar var fremme på det ordinære storting i år, var det mitt håp at de som stillet sig imot, gjorde det fordi de mente det var utsikt til å undgå en ny krig, og da kunde det jo i ethvert fall til en viss grad forståes. Men dessverre, det vi opplever nu, tyder på at grunnen har vært en annen, og at den er en annen. Jeg kan ikke forklare mig det på annen måte enn at ansvarsbevisstheten og nasjonalfølelsen sover hos de mennesker som nu i denne situasjon kan avvise forslaget om øket bevilgning til forsvaret, så vi blir bedre rustet til å forsvare vår nøytralitet. Jeg står helt uforstående overfor denne innstilling hos Regjeringen og militærkomiteens flertall idag. Det er blitt sagt av militærkomiteens

formann at Regjeringen har de midler som den behøver for å kunne sette vårt forsvar istand, men militærkomiteens formann vet godt at dette ikke er sant, og at bevilgningen må gis av Stortinget. Noe lignende er uttalt av landets forsvarsminister, til tross for at også han meget godt vet at det ikke forholder sig så. Hvorledes *kan* man ta ansvaret for å tale på denne måte? Det går da ikke an å innbilde denne forsamling eller befolkningen i vårt land at Stortinget er avsatt som bevilgende myndighet, og det er jo det man forsøker å innbilde sig selv og andre. Jeg er forferdet over den måte hvorpå denne sak debatteres. Det sier sig selv at jeg for min del med glede vil være med og yde mitt bidrag til at vi kan bli noe bedre istand til å hevde vår nøytralitet. Og når det gjelder vår tilværelse som folk, spiller det ikke noen avgjørende rolle for mig, hvor vidt der skal ofres noen flere millioner, dem kan vi oparbeide i løpet av kortere eller lengere tid. Men hvis vi taper vår selvstendighet på grunn av vår egen forsømmelse, så kan kanskje aldri det rettes igjen. Jeg er forbauset over at det ikke er mulig for Stortingets medlemmer og for Regjeringens medlemmer å se den nøkterne kjensgjerning i øinene, for vi har den like for våre øine i denne tid.

Anderssen-Rysst: De ord som den siste ærede taler efter behandlingen her idag fant grunn til å uttale, vil jeg for mitt vedkommende ikke underskrive, når han tillegger de på den annen side av det fremlagte mindretallsforslag, som jeg forstod ham, mangel på ansvarsfølelse og mangel på nasjonalfølelse. Det forekommer mig å være et nokså stivt stykke at det skal kunne sies likeoverfor det som foreligger her. Jeg forstår det slik at komiteens flertall i den foreliggende situasjon, fordi man ikke har kunnet få fremsatt forslag og utredninger nærmere på det nuværende tidspunkt, *gir Regjeringen en utvidet fullmakt til å handle på Stortingets vegne i denne sak.* Det er av militærkomiteens formann, såvidt jeg forstod ham tidligere i debatten her idag, fortolket slik at han mente at Regjeringen hadde carte blanche til å foreta det fornødne, idet den har Stortingets bemyndigelse til både en utbygging av luftvernet og til å benytte de midler som dertil er nødvendig. Det er på disse premisser at jeg for mitt vedkommende slutter mig til flertallets innstilling, og jeg tror ikke at jeg tar feil i at det er premisene også hos andre av Stortingets medlemmer som inntar det samme standpunkt. Jeg må få lov til å si at det er noe forstemmende i, når det er opfatningen av flertallets forslag det som jeg nu har gitt uttrykk for, at

vi skal ha denne, som det forekommer mig, nokså skarpt tilspissede strid i Stortinget om disse spørsmål på det nuværende tidspunkt. Jeg hører ikke til dem som var så begeistret for den arbeidsordning som Stortinget fant frem til for arbeidet på det overordentlige storting, dette med en specialkomite som skulde behandle alle spørsmål som forelå. Men på ett punkt syntes jeg for mitt vedkommende at det var en fordel, og det var for de spørsmåls vedkommende som angår landets nøytralitet og dets nøytralitetsvern. Jeg hadde virkelig håpet, når denne specialkomite bestod av Stortingets ærede presidentskap i sin helhet og andre opnevnte medlemmer av forsamlingen, at den skulle kunne fremlegge et samlende grunnlag, en enstemmig innstilling når det gjaldt slike spørsmål, i den akutte situasjon som vi er oppe i nu. Jeg tror at opfatningen utover landet hos vårt folk ikke tilsvarende det som vi kan konstatere her i Stortinget idag. Jeg tror at det utover i vårt folk nu stort sett er tilveiebragt enighet om vårt nøytralitetsvern, og at dette nøytralitetsvern skal settes i den best mulige og forsvarlige stand. Det er den opfatning det norske folk har idag, og det er den opfatning vi vel har alle sammen her i denne sal også; men man kan ikke bli enige om den form som skal bringe dette resultat. Jeg tror at det uheldigste som nu kunne skje for vårt nøytralitetsvern, det var om vi skulde få en tilspisset strid om det, som det har vært optakten til her idag — en strid som på nytt skulde dele vårt folk i to leire, og som derved skulde svekke kraften av det vi har. Jeg mener det er en plikt for alle å hjelpe til med at dette ikke vil skje, men at vi søker — og fremfor alt i denne forsamling — å samarbeide oss til de tiltak som skal gjøres. Det gledet mig å høre den ærede statsminister forleden dag. Han konstaterte likeoverfor denne forsamling den efter min mening ganske betydningsfulle ting, at i alle spørsmål vedkommende vårt nøytralitetsvern i den foreliggende situasjon hadde Regjeringen handlet i overensstemmelse med de militære myndigheter; og jeg ser det spørsmål som omhandles i den foreliggende innstilling, som en del av den foreliggende situasjon. Og jeg tviler ikke på for mitt vedkommende efter den uttalelse fra den ærede regjeringssjefs side i et tidligere møte, at Regjeringen i samarbeide med de militære myndigheter vil foreta den utbygging av luftvernet som også specialkomiteens flertall i sin innstilling understreker ønskeligheten av. Jeg håper at jeg ikke tar feil i dette. Jeg må derfor si at de motiver og de fortolkninger som på den annen side er gitt likeoverfor flertallets innstilling her, den kan

ikke flertallet vedkjenne sig. Jeg har sluttet mig til flertallet, fordi innstillingen lyder som den gjør, fordi flertallets innstilling er positiv; men den gjør også det som er det viktigste i den foreliggende situasjon: den overlater til Regjeringen med Stortingets forhåndssamtykke å foreta det som finnes nødvendig. — Jeg skal ikke komme inn på de forskjellige spesialspørsmål som har vært behandlet her. Jeg vil med hensyn til nøytralitetsvernets opsetning få lov til å si, at etter min oppfatning har man der i det hele tatt handlet korrekt; men kanskje at opsetningen for Nord-Norges vedkommende ikke er så sterk som forholdene kunde kreve. Der står vi jo likeoverfor begivenheter som vel gir sin egen foranledning til ny vurdering av det spørsmål. Jeg har imidlertid underhånden bragt i erfaring at man er fullt opmerksom på det, så jeg skal ikke komme nærmere inn på det. Jeg tror at det nu er Stortingets første plikt å bevare roen i disse spørsmål, handle under ansvar og legge ansvaret der hvor det må ligge under den foreliggende situasjon, og at man ikke søker å undergrave tilliten til det vi har, men at Stortinget ved sin holdning og ved sine handlinger gjør hvad det kan for at forholdene for vårt land også på dette område skal bli så gode som mulig.

Sven Nielsen: Man kan vel ikke godt beskyldes for å være illojal mot Regjeringen, og ennå mindre for å drive partipolitisk propaganda, når man i et lukket møte fremkommer med saklige bemerkninger om det som man mener ikke er riktig gjort, og om det som burde gjøres. Jeg har med megen interesse hørt på de utredninger som er holdt og de debatter som er ført angående våre forsyninger av næringsmidler, av råstoffer, av brensel og alt annet som trenges for å livberge oss og holde vårt næringsliv oppe. Arbeidet med å øke vårt beredskap i så henseende har pågått i lang tid. Etter de uttalelser som vi hørte fra ansvarlig hold fra tid til annen, hadde vi grunn til å tro at vi på det område stod ganske sterkt; men etter de opplysninger vi har fått i disse dager, viser det sig at stillingen ikke er så utmerket som vi hadde grunn til å tro. Men ennå er der anledning til å skaffe betydelige forråd av mange slag, og jeg håper at anledningen blir benyttet. For vi må være forberedt på at det press som vi allerede føler fra de krigførende makter, blir stadig sterkere, og jo mer selvhjulpne vi er på alle områder, desto lettere har vi for å motstå trykket, slik at vi ikke behøver å ta hensyn til tilførselene utenfra av nødvendighetsartikler og av den grunn foreta oss noget som en av de krigførende makter måtte anse som en unøitral

handling og benytte som påskudd til å krenke vår nøytralitet. Å føre en absolutt nøytral politikk som kan holde oss utenfor krigen, er etter min mening våre statsmaktens viktigste oppgave idag, en oppgave som overskygger alt annet. Ja, selv om det skulde føre til at vi må undvære goder som vi har vænnet oss til, selv om vårt arbeidsliv, vår skibsfart, vår industri og andre næringsgrener, for en tid blir lammet, så må det ikke forlede oss til å forlate den absolutt strengt nøytrale vei. Det kan nok bli vanskelige tider i landet i så fall, vanskeligere enn vi nogensinne har drømt om, det kan bli økonomiske sammenbrudd, det kan bli nød og elendighet, men jeg vil si at det er allikevel for lite å regne mot den ulykke det vilde være for vårt folk å bli dradd inn i krigen.

Rikelige forsyninger og beholdninger vil gjøre våre statsmaktens oppgave i det spørsmål lettere. Men det er ikke nok. Vi må også ha et militært nøytralitetsvern, hvis vi vil ha håp om at vår nøytralitet skal bli respektert. Hvor meget tryggere vilde vi ikke følt oss idag, om vi hadde hatt en marine så sterk at den ikke bare kunde utføre nødvendig bevoktningstjeneste, men sterk nok til å avvise nøytralitetskrenkelser, tilfeldige eller tilsiktete — med andre ord en nøytralitetsvakt som de krigførende makter vilde ha respektert. Og dessuten om vi hadde hatt en hær så sterk at den var i stand til å avvise nøytralitetskrenkelser, hvad enten det var tilfeldige eller tilsiktete, og avslå landgangsforsøk. For forholdet er, at begge deler kunde vi hatt idag, om vi hadde kjent vår besøkelsestid og hadde villet yde de økonomiske ofre som er nødvendige — og de hadde ikke vært større enn at vi hadde greidd dem godt. Det har så menn ikke manglet på varselsrop i årene før krigen. Vi som etter evne har forsøkt så å si ved hver anledning å tale vårt forsvars sak, vi er hånlige blitt betegnet som sabelraslere, som militarister, som krigsgale. Nei, det er ikke vi som er krigsgale. Det vi har gjort er, at vi har gjort oss op en mening om hvor forferdelig det vilde være å komme ut i krig, og vi har ment og mener at intet middel må lates uforsøkt som kan minske faren for det. Men de andre, som har vært våre motstandere, de har ikke villet se situasjonen i øinene, den situasjon at vi kan bli tvunget inn i krigen hvor meget vi tviholder på at vi ikke vil. Det er den eneste måte man kan forklare — ja, jeg vil også bruke det uttrykk — den *ansvarsløshet* som det av flertallet i denne sak er optrådt med, når det gjelder vårt forsvar. Man har ikke villet tenke tanken ut, hvad det vil si å bli trukket inn i en krig.

Ingen kan være blind for at situasjonen

idag er slik at muligheten for å bli trukket inn i krigen er tilstede. Og vi vet alle også at jo bedre rustet vi er, desto større chanser har vi for å kunne holde oss utenom. Men skulde vi tross alt, tross den mest behendige politikk bli dradd inn i krigen, da faller der et tungt ansvar på dem som har stelt det slik, at vi må sende i felten soldater utrustet slik som våre er idag, i en kamp mot moderne utrustede krigsstyrker. Vi har aldri tatt disse tingene alvorlig, det er hele forholdet, aldri er de tatt alvorlig her i landet. Det er blitt med dette beryktede etiketteforsvar, vi skal ha noget som kan *markere* et forsvar, men vi har aldri gjort regning med, at vi en gang kan bli nødt til å bruke det. Vi som er satt til å stelle med dette forsvar og som i den avgjørende stund skal ha det store ansvar å bestemme så å si om våre medmennesker skal sendes mot en fiende slik utrustet som vår hær er idag, vi føler oss forrådt — det er et sterkt ord, men vi er *forrådt*.

Vi har under denne situasjon som nu foreligger, satt op vårt nøytralitetsvern. Nu begynner ansvaret å våkne — det er så, men det er lovlig sent. Vi har satt op et *efter våre forhold* ganske sterkt nøytralitetsvern. Jeg kom til denne forsamling umiddelbart fra mobiliseringsplassen, hvor jeg har satt op den feltbataljon som jeg skal være chef for. Jeg vil her innskyte den bemerkning at jeg skjønner ikke hvorfor opsetningen av vårt nøytralitetsvern skal være omgitt med så stor hemmelighetsfullhet. Jeg synes det hadde vært rimelig om det var blitt bekjentgjort i aviser og overalt at vi setter op vårt nøytralitetsvern fullt. Selvfølgelig sier man ikke hvor de enkelte avdelinger er plasert, men vi kan godt bekjentgjøre for all verden, at nu har vi satt op vårt nøytralitetsvern. Vi har borte på Stavangethalvøen efter våre forhold meget, ca. 1 000 mann, adskillige fly og i det hele det som vi kan prestere. Det som er satt op i år, er i motsetning til tidligere nøytralitetsvakter satt op helt efter krigsopsetningsplanen, og helt efter feltutrustningsplanen. Det viste sig da at vi manglet forferdelig meget. Da jeg skulde gjennomgå alt materiell, kjerre for kjerre, fant jeg at der var svære mangler. Men det var nu ikke så farlig i dette tilfelle, for vi hadde fått ordre om å opsette betaljonen feltmessig, det som mangler, kjøper vi av det som kan fåes. Men der er ting som vi ikke kan kjøpe. Det er f. eks. ammunisjon som vi har svært lite av, og jeg håper at det blir gjort fortgang med å søke å skaffe oss tilstrekkelig. Vi har ikke ammunisjon for lang tid, om det skulde bryte løs. Det er også noget annet som vi mangler helt, og som jeg anser for absolutt nødvendig, det er moderne luftvernsskyts og

hurtigskyttende, motortransporterte kanoner som vi kan møte et fiendtlig landgangsforsøk med. Jeg hørte den ærede statsråd oplyse at nu skulde vi snart få det. Jeg håper at også våre infanteriavdelinger får det. De må ha det, skal de kunne opta kampen mot en moderne utrustet fiende. Og det er økonomisk ingen stor affære. Vi burde hatt det i orden for lenge siden, og vi kan ennu få det. Like til de aller siste dager har jeg sett offerter fra amerikanske våbenfabrikker om at de kan levere det på korteste varsel. Med vårt utmerkede forhold til vårt naboland Sverige, som er stor leverandør av den slags, skulde jeg anta at det måtte lykkes vår regjering, som står i intimt samarbeide med den svenske, å skaffe det vi mangler på det område, hvis man bare vil gjøre det.

Vi har, som jeg nevnte, satt op et nøytralitetsvern, og vi får håpe at det greier sig. Det har forbauset mig hvor lite vårt militære nøytralitetsvern er kommet i forgrunnen i de debatter som er ført her om vår nøytralitet. Alle bekymringer og alle debatter har dreiet sig om forsyninger, mat, mat — forsyninger av alle slag. Den eneste som har vært nevnt om vårt militære vern i debattene i sin almindelighet, har nærmest vært uttrykk for en beklagelse over at folk av den og den kategori er innkalt til tjeneste. Nu er det slik at man ikke kan innkalle et nøytralitetsvern uten at det må gå ut over nogen som blir innkalt. Det er ikke lett på forhånd å ta ut de som kanskje helst burde vært fritatt. Jeg vil gjerne nevne dette, for det forhold har vakt kritikk ikke bare her i salen, men ut over landet også. Særlig har det vakt kritikk at så mange som er knyttet til jordbruket, er blitt innkalt i denne tid. Jeg er enig i at kunde man finne en utvei til ikke å innkalle disse, vilde det være godt, men man må være opmerksom på at landsungdommen er en så stor procentdel av våre vernepliktige, at det er vanskelig å sette op en nøytralitetsvakt uten at man til enhver årstid må innkalle folk som er knyttet til jordbruket. Dessuten er den militære tjeneste nu for tiden så spesialisert at man først og fremst må ta hensyn til å få tilstrekkelig mange mann av de forskjellige kategorier: geværmenn, maskingeværmenn, mitraljøsemenn, bombekastermenn, sanitetsoldater, hestevante kusker, håndverkere o.s.v. Om der mangler nogen bombekastermenn, kan man ikke isteden kalle inn sanitetsfolk og omvendt, det må enhver forstå. Det blev under trontaledebatten, jeg tror det var av hr. Hambro, nevnt at de militære myndigheter burde ha et kartotek, så de kunde ta ut de som det passet å innkalle til de forskjellige årstider. Dertil vil jeg bemerke at de militære avdelin-

ger vel er de som først har begynt med kartotek, og som har et meget utviklet kartotek. Vi har nemlig noget som heter «rullen» den faste rulle og rullebladene; der står alle de opplysninger om en mann som man behøver. Når han er inne til rekruttskole, blir det på hans rulleblad notert alle de opplysninger man kan få om ham, hans livsstilling, hans adresse, i det hele tatt alt som kan være av interesse. Han blir da undervist om at hvis der senere i hans liv inntreffer nogen forandringer som kan tenkes å få innflytelse på hans vernepliktsforhold, skal han innmelde det. Han får hvert år et krigstjenestekort hvor der står en rubrikk «andre opplysninger», der skal han eksempelvis skrive om han i mellomtiden er gift, hvor mange barn han har, og alt mulig som vi kan ha interesse av. Men folk gjør det ikke, for heller ikke disse har tatt saken alvorlig. Når de så en dag blir innkalt, strømmer det inn, sådan som det gjorde nu, hundrevis av andragender om å bli fritatt. De har så og så stor familie, en holder på med embedseksamen, en har en håndverksbedrift som vil stanse helt hvis han forlater den, en er i en fabrikk hvor han betjener en maskin som alene han kan betjene, bedriften vil stanse helt hvis han reiser osv. osv. Vi som skal sette opp avdelingene, har intet annet å gjøre enn å telegrafere til vedkommende: Møt øieblikkelig; spørsmålet om tiltale og straff for for sent fremmøte vil senere bli avgjort. Det er den beskjed han får. Men mannen kunde ha undgått dette, hvis han i tide hadde fulgt de anvisninger og den instruksjon han har fått. Og der er de som benytter sig av den også.

Der er forretninger som i god tid sender inn andragender og spør om den og den mann kan bli fritatt i tilfelle av mobilisering, for han er så og så nødvendig for at det hele skal gå, og der utferdiges lange lister over folk som blir fritatt en viss tid for øieblikkelig fremmøte ved mobilisering. Jeg nevner dette fordi det er så lett å rette kritikk mot de militære myndigheter i slike tilfelle, men feilen ligger som oftest hos vedkommende selv.

Jeg vil gjerne i denne forbindelse også si at man ikke skal høre for meget på klager fra dem som har vært innkalt. Det har man også sett i avisene. De har det for stridt, de får ikke ordentlig forpleining. Nei, der er ingen som hittil har hatt det for stridt eller er blitt hårdt behandlet i den norske hær. Tvertimot, har våre militære myndigheter og våre militære befalingsmenn noget å bebreide sig, så er det at de har tatt altfor meget med silkehansker på våre mannskaper, og vi har ikke evnet å få bløtaktigheten nok ut av dem.

Jeg vil gjerne med det samme jeg snakker

om nøytralitetsvaktens opsetning si — jeg vet ikke hvem det er som har æren av det, enten det er Kommanderende General eller det er Forsvarsdepartementet — at den måte hvorpå det er innkalt i år, vil jeg gi vedkommende min kompliment for, fordi der nu er innkalt fulle feltavdelinger, mens vi tidligere lå og klattet med noen sikkerhetsvakter her og der som ikke riktig visste hvad de skulde gjøre. Nu har vi fullt opsatte avdelinger som kan utsette sine vakter, og de som ikke er på vakt, driver ordinære øvelser, akkurat som under ordinære våbenøvelser. Derved blir den tid de er innkalt ikke bortkastet, men det blir ordinære repetisjonsøvelser.

Det er ett forhold som jeg i denne forbindelse gjerne vil peke på, og som jeg vil be den ærede forsvarsminister være opmerksom på. Det er kommandoforholdet ved vår nøytralitetsvakt. Der er ingen felles kommando for våre landmilitære og vår sjømilitære styrker idag. Jeg traff for noen dager siden en av våre divisjonschefer, som er høieste landmilitære chef i et distrikt hvor der også er en festning. Festningen ligger under marinen. Festningen har også delvis mobilisert en nøytralitetsvakt. Divisjonen har satt op en feltbataljon som ligger så å si like innpå festningen. Vaktområdene griper på en måte over i hinannen. Vedkommende divisjonschef fortalte mig at han hadde slått på at de burde oprette et visst fellesskap i sambands- og etterretningstjenesten. Men han hadde fått en så kjølig mottagelse hos den annen part at han ikke vilde fortsette det arbeidet, og han sa videre: Jeg kunde ha interesse av å vite hvad der foregår på festningen; men jeg har inntrykk av at når jeg spør, blir jeg mottatt på en måte som de vilde si til mig: Hvad i all verden har du med å blande dig bort i dette? Dette er vårt område. — Det er ikke noget enestående tilfelle. Jeg traff en annen av våre divisjonschefer for et par dager siden. Han fortalte at et av hans etterretningsorganer i skjærgården en dag sendte ham en melding som han fant var av den art at han burde underrette den sjømilitære chef i distriktet om det. Han gjorde det, og han trodde at den sjømilitære chef vilde bli takknemlig for det. Men han hadde inntrykk av at han nærmest blev støtt, og at han resonnererte som så: Hvad i all verden skal dere her? Det er vi som har det område å bevokte. — Der er for tiden en smålig prestigekamp mellom våre forskjellige etater og mellom de forskjellige kommandomyndigheter, når de kommer hinannen for nær, et forhold som i fred er forferdelig uheldig, og som i krig selvsagt kan bli skjebnesvangert. Av de eksempler jeg her har nevnt, vil man kanskje få inntrykk av at det er ma-

rinens folk som er mest vrange. Det vil jeg uttrykkelig ta reservasjon mot. Det er på ingen måte min mening å si det. Det var rent tilfeldig at det var slik i de to tilfelle jeg hørte. Men skylden for dårlig samarbeide kan man trygt fordele likelig på de forskjellige etater. Jeg har tidligere her i Stortinget fremkastet den tanke at man må få en felles chef som har kommandomyndighet over hele vårt forsvar. Jeg mener det er absolutt nødvendig, hvis man i et gitt tilfelle skal få den fulle nytte av det. Hele vårt forsvar under den nuværende situasjon er et kystforsvar; og der må være et intenst samspill mellom alle grener av forsvaret. En øverste chef med kommandomyndighet over alle etater vil kunne etablere et slikt samspill, men det er også den eneste måte man kan få det til på så vidt jeg kan forstå.

Endelig vil jeg nevne et forhold som hr. Sundby tok frem under et møte i den utvidede utenrikskomite — her i et lukket møte må man vel ha lov til å referere hvad der er foregått i et annet lukket møte. Det var hvad der er gjort, og hvad der bør gjøres, for å beskytte våre vannkraftanlegg. Vi må være opmerksom på, at skulde vi komme ut i en væbnet konflikt med nogen, vil våre vannkraftanlegg være et naturlig objekt, og ytterst sårbart, og lammende for hele vårt bedriftsliv. Der er nærsagt ikke en næringsgren som ikke nu mer og mer blir avhengig av elektrisk drivkraft. I mange bygder er nu så å si hvert gårdsbruk mere eller mindre avhengig av det. Det vilde være en katastrofe av veldig rekkevidde om våre vannkraftanlegg skulde bli ødelagt. Efter den beregning som er satt op av våre sakkyndige, skulde det kunne gjøres å etablere et effektivt luftvern — for det er jo særlig for luften farene der vilde komme — for ca. 6 millioner kroner, et etter min mening særdeles beskjedent beløp hvis det viser sig å være effektivt. Jeg vil be den ærede statsråd ha sin opmerksomhet henvendt på det. Man kan si, det kan ikke etableres i en fart, det vil ta lang tid. — Ja vel, vil det ta lang tid så er det desto større grunn til å begynne jo før jo heller, vi vet ikke hvor lenge denne krig kan komme til å vare.

Endelig vil jeg si at det har gledet mig å se at departementet har optatt forslag om så pass rimelig godtgjørelse til de innkalte mannskaper at deres familier ikke egentlig kan komme til å lide nød så lenge forsørgeren er inne.

Til slutt vil jeg si at jeg selvsagt stemmer for mindretallets forslag. Jeg kan ikke skjønne at det er nogen illojalitet mot Regjeringen å opta forslag om bevilgninger i bestemte øiemed. Jeg har ingenting imot å utvide bevilg-

ningens ramme ganske betydelig, ja til et meget, meget høit tall, men Stortinget må da også forbeholde sig rett til å peke på bestemte ting som det så å si pålegger Regjeringen å anskaffe — det er da ikke noget illojalt. Utenfor det vil jeg være med på nær sagt så høit beløp som Regjeringen kan tenke sig å ville foreslå, det kan man være ganske sikker på. Jeg mener at intet offer er for stort, ingen penger kan være bedre benyttet enn de som i denne situasjon benyttes til å forsøke å holde vårt land utenfor krigen.

Seip: Saka er vel utdebattert, men eg er nøydd til å svara på dei åtak som har vore retta mot meg. Hr. Sverdrup er ein svær krigsmann, og det innlegg han hadde no sist, ja eg synest det meir enn noko anna gav hald for den karakteristikken eg gav av framlegget. Han sa han citerte tilrådinga. Nei, han citerte ikkje tilrådinga, han gav eit heilt forvrengt uttrykk for det som står i tilrådinga.

Eg kjende godt det som i vår var sagt um brenseloljen og kva me hadde av opplag då, men eg kjende også det samarbeid som var kome i stand millom Selvhjelpsrådet og Forsvarsdepartementet og kva det var sagt um dette, med sikte på at det militære sjølv skulde syta for å få komplettert sine forråd av bensin og brenselolje. Eg visste det var løyvt noko-lite middel til tankanlegg for dei militære. No, eg kann skyna det ikkje har vore tid til å få det i stand i nokon stor mun, men eg kjende også til dei råd som var gjevne, at det kunde vera høve til å taka brensel og lagra på våre tankbåtar, so eg var ikkje so desorientert som hr. Sverdrup trudde eg var. Eg vil då også segja til statsråden at eg klaga ikkje på at militærstellet hadde teke over for seg sjølv det som var, men eg klaga på at det ikkje i tide hadde vore høve til å få inn serskilde lastar til det militære. Eg la ikkje nokon kritikk i det, for eg sit ikkje inne med det fullnøgjande kjennskap til dei vanskar som har vore, og kva som har gjort at ein ikkje rakk fram, men det var noko av eit vonbrot for meg at det var slik.

Hr. Sverdrup trudde kanskje ogso at han citerte meg, då han sa eg hadde sagt det var lettsindig å løyva 30 millionar kronor til forsvarsfyremål. Eg sa ikkje det. Eg sa det var lettsindig å gå på ei slik løyving, utan at saka var fyrebudd, å binda Regjeringa til visse fyremål og utan å syta for dekning.

Og so var det hr. Moseid *våga*, hr. president, å koma her og segja at dei som ikkje vilde vera med på dette framlegget, dei var utan ansvarsmedvit og nasjonalkjensle. Det er ikkje nok å gå rundt og sjå ut som heile verda kviler på ein, for at det skal vera ansvars-

kjensle. Han våga å segja at formannen i militærnemnda, og statsråden også, sa det som ikkje var sant. Han våga, utan at presidenten skreid inn, å segja: det sa formannen i militærnemnda og det sa statsråden, og dei veit at det ikkje forhold seg so. Eg aktar ikkje å svara hr. Moseid meir.

Statsråden sa at ein måtte vera budd på vidare tiltak, og at utgiftene kom til å gå upp. Ja, eg trur ikkje ein frå militærnemnda vil møta noka motsegjing der. Det Regjeringa meiner er naudsynt, det får Regjeringa taka. No, dei må sjølv sagt, og det eg ut fra Regjeringa gjer, vega på korleis me kann nytta dei midlar me har, på beste måten, — er det rettast å styrkja det innkalte nøytralitetsvernet, eller er det rettast å nytta dei midlar ein har, til auka materiell? — Me har ikkje heilt uavgrensa midlar. Men sjølv sagt vil det ikkje frå nemnda verta anka noko over um Regjeringa finn det naudsynt å gå vidare enn det hittil er gjort. Og eg vil få lov til å segja at den tolkinga som hr. Anderssen-Rysst gav av fleirtalstilrådinga, er heilt rett. Ei regjering må i eit høve som dette, når alle tilhøve er lagt fram, ha rett til, um det er naudsynt, å nytta midlar som ikkje er løyvde av Tinget, og so koma til Tinget når det kjem saman att. Det er mykje rettare det enn at Tinget, utan fullnøgjande fyrebuing og utan å vita korleis midlane skal skaffast går burt og eg hadde nær sagt løyver i hytt og ver. Det som må gjerast, det vert gjort, og det har Regjeringa i ein slik situasjon som denne fullmakt til å gjera. Det er grunnlaget for fleirtalstilrådinga, og det trur eg skulde vera nok.

Eg skal ikkje koma nærara inn på dette, men det var ein einskild ting eg vilde nemna, den ligg noko utanfor saka. Det vart i går i Kringkastinga sendt ut ei melding frå Admiralitetet av ei rekkjevidd som var heller svært. Meldina vart sida dementert, eller halvveges dementert i Kringkastinga. Eg vil spyrja statsråden um det slag meldingar som i den mun rører ved spursmålet um vår nøytralitet og er so illtoluge i desse tider, vert sende ut utan at Regjeringa er kjend med det? Um so skulde vera, vil eg be at Regjeringa syta for at det ikkje held fram. Ei slik melding som den som vart sendt ut i går kveld, kann ha slike politiske og økonomiske fylgjor at det ikke må skje utan at dei som har det heile ansvar, veit um det.

Peersen: I den stilling og situasjon hvori vi nu befinner oss, er det selvsagt anledning til å holde lange taler og utbre sig om mangt og meget. Det vil jeg ikke gjøre, jeg vil bare, ut fra det ansvar som enhver av representantene har til personlig å gjøre sig op en mening og

hvad der bør skje i situasjonen, av ansvar overfor land og folk si min mening og mit standpunkt. Jeg vil først få lov til å citere — og jeg citerer det med glede — en bemerkning som statsråd Monsen har i sin meddelelse nr. 4, side 2, annen spalte nederst. Jeg gad vite om representantene har lagt merke til det? Her står det:

«En stor del av besetningene, både befal og mannskap, er dårlig øvet. Deres fredstjeneste ligger langt tilbake i tiden» —

og så kommer det som jeg vil ha understreket:

«Det vil ta tid før skip og styrker kan være slik oppøvd og samarbeidet at de representerer noen reell kampverdi.»

Og øverst på neste side står det:

«For Kystfestningene vil den nåværende styrke gi et godt vakthold og dessuten adskil- lig forsvarskraft.»

Jeg citerer dette fordi det er andre toner enn de toner som vi meget hyppig har hørt her i Stortinget om hvad vårt forsvar skal være: det skal være et vakthold, det skal ikke skytes. Dessverre er det også innen vårt parti fra ledende hold kommet uttalelser som har gjort, at mange innen vårt parti har en viss tvil om hvor venstre står i forsvarssaken. Men jeg kan som min mening, efter mitt personlige kjennskap, si at venstres opfatning av forsvaret er at det skal være et *forsvar*. Og hvad et forsvar er, behøver vi neppe å fortelle hverandre. Spørres det om det skal skytes, så er svaret: Vårt forsvar skal brukes efter sin idé, og det er å være et forsvar mot angrep og eventuelle krenkelser, og det er nødvendig.

Det spørsmål som i første rekke melder sig for oss, er efter min mening dette: Kan vi ha utsikt til at denne krig vil bli langvarig, eller vil det bli kortvarig? Nogen veiledning fra ledende hold innen partiene og innen Regjeringa har vi ingenting hørt om, og hver enkelt av oss får da gjøre sig op sin mening. De som følger med i avisene, ikke bare de norske, men også de fremmede aviser, vil vite, at utenfor Norge har man den opfatning at krigen vil bli langvarig. Jeg kan citere hvad den engelske gesandt fra Berlin sa til en venn da han reiste fra Berlin — det har stått gjengitt i «Politikken» — at krigen vil bli blodig og langvarig. Fra Tyskland hører man nu at de også der er på det rene med at krigen vil vare i 3 år, og i England sier man det samme, at den vil vare i 3 år. Da har vi efter min mening å innrette oss på det. Ut fra den opfatning vil jeg ta min stilling overfor Regjeringa, og ut fra den opfatning har vi å handle. Og da sier

jeg, like overfor spørsmålet om hvad der skal anskaffes og hvad der ikke skal anskaffes: vi skal anskaffe det som er *nødvendig*. Og så lenge vi ikke har mistillit til den regjering som sitter, er det oplagt at vi får finne oss i at Regjeringen blir, og ledsaget av sine sakyndige menn innen hær og marine utfører hvad der er nødvendig. Har man ikke den tro til Regjeringen, så fremsett et blankt mistillitsforslag, og se om her er flertall for å få en annen, en forsvarsregjering. Så lenge det ikke skjer — og jeg vil ikke stemme for et slikt forslag — har vi kun Regjeringen å falle tilbake på. Naturligvis kan også vi ha vår mening om hvad der er nødvendig, og efter de opplysninger som er fremlagt fra militært hold av folk i denne forsamling, av dem som har ansvaret innen komiteen når det gjelder å tilrå oss andre, så må jeg si jeg har den oppfatning at det er meget som er nødvendig og som bør anskaffes. Regjeringen får ta det hensyn til de meninger som kommer frem her, som den vil. Det er ikke alene pengehensyn det kommer an på. Om man nu studerer på hvad som er det riktigste, 30 millioner, hvad der er foreslått av høire, eller 10 millioner, eller kanskje 40, da svarer jeg dertil: Det er mig ganske likegyldig om det er 10 millioner, eller 30 eller 40 eller 100 millioner — *hvis det er nødvendig for å få forsvaret i orden*. Hvis vi holdes utenfor krigen, hvad så? Da kommer Regjeringen og sier til folket: For å holde dere forsvarsberedt har vi vært nødt til å bruke 100 millioner. — Hvad vil folket svare til det? Regjeringen vil stå med palmer i hendene. Men kommer vi inn i krigen — og vi har jo hørt folk her som antas å være ledere, si at det ikke er utelukket — hvad er så Regjeringens ansvar, og hvad er så vårt? Nå, det var visst meget lett her på stående fot å lage nogen kannestøperier om komplikasjoner osv. ute i Europa, som skulde vise at der på annet hold vil være interesse for å kaste også oss i varmen, og skjer det, da spørres det nok om vi har gjort den plikt å gjøre folket beredt til å møte krigen.

Vi har visse minner, vi som for 25 år siden, noget tidligere på året, blev samlet i denne sal for å høre om krigens utbrudd dengang, og vi erindrer meget godt at fra dem som skulde være våre veiledere, fikk vi slik veiledning tidligere på året, at den var verdiløs. Jeg hadde dengang som representant for Kristiansand, da det var nokså spendt utover sommeren, efter samråd med min gode venn Løvland, i oppdrag efter avtale mellem oss å fremholde her i et lukket møte at situasjonen var den ute i verden at det nu hadde knepet sig sammen til muligens å bli et brudd, og jeg påviste hvorledes det hadde vært utsikt til

brudd i 1905, i 1908, i 1911, 1912, og nu var det kommet til en akutt krise. Og jeg nevnte det avsnitt av vårt land som alltid tidligere i vår krigshistorie har vært et krigsfarvann, nemlig farvannet omkring Sørlandet, og fremholdt at slik som situasjonen var, burde der gjøres hvad der gjøres kunde. Vi hadde jo lagt vår festning der nede i 1905 og utlagt miner osv. for å beskytte farvannet og anløpene til den krigshavn som der lå i Kristiansand. Da hørte vi en av dem hvis navn ingen her når op til, ikke ennu iallfall, fortelle at «vi hører fra representanten fra Kristiansand at der er utsikt til en verdenskrig. Der finnes ikke en statsmann i Europa som tør ta ansvaret for en verdenskrig.» — Vi møttes jo 3 måneder senere på året her i denne sal og fikk anledning til å treffe de beslutninger som den utbrutte verdenskrig nødvendiggjorde.

Jeg vender nu tilbake til hvad jeg dengang spurte om, og retter en forespørsel til den ærede forsvarsminister: Hvad er der nu gjort for det avsnitt på Sørlandet? Og hvad har vi der? Vi har Gimlemoen ekserserplass, vi har Odderøens befestning, som nu utvides til Flekkerø, vi har anlagt en av de mest moderne lufthavner i nærheten. Og vi vet jo, det har vi hørt fra de krigførende makter, at hvad der først angripes, det er militære innretninger og etablissementer. Vi kan da altså på Sørlandet være ganske sikre på, at i tilfelle av et fredsbrudd vil noget av det første som blir angrepet, være avsnittet omkring Kristiansand. Jeg hørte nu her at Oslo og Bergen hadde fått sitt fulle luftvernskyts såvidt jeg forstod. Jeg tillater mig å spørre den ærede forsvarsminister: Er forholdene også ordnet slik på Sørlandet for den festning som der nu er lagt mannskaper på, og som formodentlig er gjort krigsberett. — Jeg går da også ut fra at der er utlagt miner i det farvann, således at de skib som måtte søke inn skulde være beskyttet, og eventuelt de marinefartøier som man detacherer til dette avsnitt — er alt dette gjort således istand at man med betryggelse kan se på det? Det er naturlig der en følelse av at hvis vi kommer op i varmen, vil noget av det første som blir angrepet, være det avsnitt. Jeg vil ikke si at det er nogen nervøsitet der, og vi som i egenskap av formannskap og bystyre har ledelsen, vi legger ikke for dagen nogen som helst nervøsitet eller skaker folk op. Det besørger begivenhetene selv, det behøver ikke vi å gjøre. Men vi vil også ha følelsen av at de som har ansvaret for disse mennesker, også foretar hvad der er nødvendig for å sikre dem. Det er derfor jeg på vegne av denne by spør: Hvad er gjort for å beskytte dette avsnitt, som formentlig ansees for et av de ikke minst viktige avsnitt i landet? Vi har

der liggende store bedrifter. Vi har Falconbrigde, som er en kunde på elektrisk kraft for mellom 500 og 600 tusen kroner for vår by. Det er mig bekjent at den skal ha tilbudt halvparten av hvad det vil koste å sette op luftvernkanoner — jeg vet ikke om det er i full orden, således at vi kan stole på det, men iallfall skulde denne fabrikk være beskyttet best mulig. Jeg vil i denne forbindelse nevne at byen har sett sig nødt til å ofre ganske nylig 50 000 kroner til beskyttelse mot luftangrep.

Det kan sies mangt og meget, men jeg vil kun, som jeg begynte med, understreke mitt standpunkt i saken. Når der nu foreligger forslag fra mindretallet om bevilgning av 30 millioner, så er jeg enig med dem av mine meningsfeller som har fremhevet at forslaget i og for sig ikke betyr noget. Jeg vil uttrykkelig si at jeg ser ikke på tingen ut fra en politisk synsmåte. Enten mitt parti har den eller den mening, så gir jeg en god dag i den, hvis den ikke faller sammen med hvad jeg selv efter min samvittighet mener situasjonen krever. Jeg er enig med dem av mine meningsfeller som har fremhet at forslaget i og for sig ikke betyr noget. Det betyr 30 millioner, det er det hele, men hvad de skal benyttes til osv., det er der, som det er forklart, absolutt ingen redegjørelse for. Er 30 millioner nødvendig, vel, så anser jeg Regjeringen bemyndiget til å bruke 30 millioner. Finner Regjeringen at situasjonen er den at man må bruke 100 millioner, så bruker man 100 millioner. Om den er gått utenfor sin bemyndigelse, har den på forhånd fått syndsforlatelse for den ting. Hvad betyr flertallets forslag? Det betyr ingen avvisning, at vi ikke skal benytte hvad der er nødvendig, men det legger ansvaret over på Regjeringen, og som jeg sa, når man ikke har mistillit til Regjeringen, så er der intet annet å gjøre, enn å henstille til Regjeringen å gjøre hvad den best kan, og hvad den i samråd med de sakkyndige finner er nødvendig. — Jeg er for såvidt enig med hr. Moseid — skjønt formen ikke var ganske heldig, og der var noget i den bemerkning som herr Seip gjorde overfor den — i at det er ingen i denne sal som ikke har den fulle følelse av at det gjelder landet og ikke noget politisk parti, men jeg tror nok at det ikke var til skade om det kom til syne, blev lagt for dagen og gitt uttrykk for de tanker og det syn som Jonas Rein hadde på Stortinget i 1814, da folket stod i en ganske annen nødlidende situasjon enn vi står i idag. Vi har kjempet gjennom 100 år for å gjøre dette folket fritt og selvstendig. Hvorfor? Fordi vi har ansett det som en betingelse for at de mennesker som lever i dette land, skal kunne leve et fullt menneske-

lig og menneskeverdige liv. Skal vi av nogen usle pengehensyn se på nogen kroner og være mer eller mindre forberedt overfor en verdensbrand som nu holder på å utbre sig? Jeg er enig med hr. Moseid i at det vilde slett ikke skade om det fikk uttrykk således at man forstod og hørte at denne følelse var fremherskende hos folkets kårne. Efter min mening er fedrelandet så verdifullt at jeg vil være med på å ofre hvad som helst for at forsvaret kan være i orden og nasjonen kan være sikker på at man står imot, iallfall efter sin evne, hvis vi blir angrepet. Det er hvad jeg har å si om den ting.

I anledning av hvad der passerte for lukkede dører for et par dager siden, da min kollega Mowinckel betvilte mine opplysningers riktighet med hensyn til hvad der passerte i 1914, og mente at det var en erindringsfeil, så vil jeg få lov å si at det kan være menneskelig å huske feil. Jeg er i den situasjon at jeg på ingen som helst måte erkjenner at jeg har husket feil, men selv om det skulde være så, så snakket jeg ikke om ubåtkrigen, men om torpederinger, og der var skib på de farvann den gang, selv om det ikke var ubåter. Men selv om det skulde være efter at man var begynt den uinnskrenkede ubåtkrig, at jeg leverte den skrivelse som man sendte med mig, adressert til utenriksminister Ihlen, var pointet i hele min henvendelse at det var løftebrudd fra den nasjon som hadde lovet at den ikke skulde krenke de skib som var avgått efter det tidspunkt. Der falt et par andre flåsete uttalelser fra hr. Mowinckel. Dem skal jeg komme tilbake til ved en senere leilighet.

Moseid: Det kan kanskje være enkelte sider ved vår konstitusjonelle rett hvorom der kan reises diskusjon, men der er ett punkt i vår konstitusjon hvorom der aldri har hersket og ikke nu hersker nogen tvil, det er den at det er Stortinget som har den bevilgende myndighet, ikke Regjeringen. Når det derfor fra flertallets side her sies i forbindelse med økede bevilgninger til forsvaret, at det er Regjeringen som har ansvaret, så er det uriktig, og ingen stortingsmann kan være i tvil om at det er uriktig. For mitt vedkommende er jeg overbevist om, at hvis denne bevilgning på 30 millioner blir gitt, så vil den av Regjeringen bli benyttet på en måte som vil være til fordel for vårt nøytralitetsvern. Derigjennem vil man øke muligheten for å holde vårt land utenfor krigen, og da er det vel anvendte penger. Derom føler jeg mig helt overbevist. Og her står vi i den situasjon hvor der må brukes penger, og vi har råd til å ofre det som foreslåes. I den situasjon vi står overfor, er det

riktig å minne om et ord som vi alle kjenner: «Det er viljen som det gjelder, viljen frigjør eller feller.»

T. Sverdrup: Hr. Christiansen betvilte i sitt innlegg nu at man kunde skaffe sig noget fra Amerika. Jeg kan i den anledning citere et telegram fra New York igår om disse ting, hvori de tilbyr alle typer av antiluftskyts, anti-tanksskyts og ammunisjon til disse, til priser citert i telegrammet, for øvrig også tilbud som ligger i Forsvarsdepartementet, og som den ærede statsråd sikkert er vel bekjent med; men nota bene, det *kan* bli vanskelig hvis man ikke bestemmer sig, og det er ut fra det syn også jeg mener man bør handle raskt. Jeg beklager at hr. Seip fremdeles betegner høires forslag som lettsindig. Jeg trodde at det var et ord som hadde falt ham i munnen ubeleilig; men når han oprettholder det annen gang, så beklager jeg det dypt, og jeg tror jeg da må ha lov til å karakterisere hans tale som lettsindig under de nuværende omstendigheter. Jeg beklager også at situasjonens alvor er slik at man er nødt til overfor hverandre å bruke ord, også fra min side, som man kanskje ikke vilde bruke, hvis man ikke vilde pointere og understreke sin mening under den nuværende situasjon. Men man må allikevel ofre de hensyn, nå man mener at man er nødt til å gjøre noget. Og hr. Seip er ikke bare militærkomiteens formann, men han representerer et helt parti, og har ansvaret for det partis stilling til forsvarssaken, fordi han i første hånd har plikt til å orientere sitt parti derom.

Statsråd Monsen: Hr. Peersen stillet en del spørsmål om luftvernet for Kristiansand. Det gjaldt, såvidt jeg forstod, både Kristiansand by og festningen på Odderøya. Jeg kan supplere det jeg sa tidligere om luftvernet, med den opplysning at den store bedrift som ligger i utkanten av Kristiansand eller ved Kristiansand, Falconbridge nikkerverk, er en av de bedrifter som efter Regjeringens beslutning skal utstyres med luftvern — bedriften er en av de bedrifter som har erklært sig villig til å betale 50 pct. av omkostningene ved anskaffelsen av materiell til luftvernet — og jeg skulde tro at Falconbridge luftvern vil være av den største betydning for Kristiansand by.

Hr. Seip nevnt den opsiktsvekkende melding som blev gitt i Kringkastingen igår kl. 19, da det blev oplyst at «Admiralstaben meddeler», og så fikk vi denne sensasjonelle meddelelse om at Russland stod like foran å tre inn i krigen. Jeg hørte på den utsendelse, og jeg henvendte mig øieblikkelig til admiral-

stabschefen; jeg vilde vite hvordan en sådan meddelelse kunde sendes ut fra admiralstaben. Det var jo rimelig at den gikk som en stor sensasjon rundt hele verden på ganske kort tid, og altså med den norske admiralstab som kilde, og det var jo den største sensasjon noen avis hadde hatt, ialfall på uker. Admiralstabschefen hadde allerede selv gjort skritt til å få undersøkt saken nærmere, og han ringte mig også senere op om hvordan det var foregått. Jeg henvendte mig til Norsk Telegrambyrå og spurte om det var noen mulighet for å stanse utsendelsen av den meddelelsen til Telegrambyråets forbindelser, og jeg blev, som alltid i Telegrambyrået, mottatt med den største villighet til å gjøre det som kunde gjøres. Det blev oplyst at meddelelsen var sendt til Telegrambyråets svenske og danske forbindelse, og byråets direktør lovte øieblikkelig å henvende sig dit med anmodning om at de ikke skulde bruke den, og søke å hindre at den blev brukt videre. Jeg hadde imidlertid av admiralstabschefen fått greie på hvordan dette var foregått. Jeg henvendte mig da til Kringkastingen og spurte om ikke Kringkastingen i utsendelsen kl. 22 kunde si at en meddelelse som angikk Russlands eventuelle inntreden i krigen var sendt ved 19-meldingen, men det viser sig at den meddelelse beror på en misforståelse hos en av personalet i admiralstaben. Jeg spurte om det ikke gikk an å få det sendt ut kl. 22. Kringkastingens vedkommende tenkte da på det og drøftet det, og jeg skulde få ham siden i telefonen. Senere erklærte Kringkastingen at den fant ikke å ville gjøre det, men trodde at den lempeligste måte å desavouere meddelelsen fra admiralstaben på, var at den ikke blev gjentatt, som de viktige meddelelser gjerne blir. Jeg sa jeg trodde det hadde vært bedre å gjøre det andre, men det måtte Kringkastingen selv bestemme.

Det viser sig at det er foregått på følgende måte, og her er det like godt, siden saken er nevnt, at den blir lagt på bordet: Det kom en meddelelse til admiralstaben. Jeg vil få lov til å innskyte at de meddelelser av denne art som kommer til admiralstaben, kommer dessverre den tungvinte vei — det må vi jo se å få en annen ordning på — at Utenriksdepartementet ringer meddelelsen til generalstaben, og generalstaben bringer den videre til admiralstaben. Admiralstaben har efter overenskomst mellem Handelsdepartementet og Utenriksdepartementet å sende ut meddelelser som er av betydning for våre egne skibs sikkerhet; derfor blir disse admiralstabens meddelelser sendt ut. Nu var det kommet en meddelelse om at det var observert drivende miner i Nordsjøen; sammen

med denne meddelelse kom en annen meddelelse om at den norske legasjon i Paris hadde fra så og så pålitelig kilde i Helsingfors fått redegjøre på dette forlydende om at Russlands inntreden i krigen var nær forestående. Den kom omtrent samtidig med eller sammen med meddelelsen om drivende miner i Nordsjøen. Denne meddelelse om de drivende miner var det jo selvsagt en plikt for vedkommende å sende ut, og så blev ulykkeligvis begge deler sendt ut. Det var en ytterst beklagelig lapsus. Jeg har idag snakket med kommanderende admiral om hvad der skal foretas i den anledning, og han har da saken til overveielse. Jeg vet ikke om det var noget mere militærkomiteens formann vilde vite om det. Dette er de opplysninger jeg har å gi.

Seip: Eg takkar statsråden for dei opplysningar han har gjeve; det er visst ikkje noko meir å segja um det. Eg går ut frå at meldingar av dette slaget då for framtida ikkje vert sende ut utan etter samråd med Regjeringa, som har ansvaret for det.

Eg har berre ein liten merknad i samband med det som er sagt fyrr. Det er no eit godt samarbeid millom admiralstaben og generalstaben um desse meldingane; men eg vil nytta høvet til — og gløymde det i stad — å understreka det hr. Nielsen sa, at det vilde ha mykje å segja um me i denne tid kunde få ein koordinasjon millom dei ymse greiner av vårt forsvar, noko vidare enn det har vore til vanleg.

Statsråd Monsen: Selvsagt må en sådan melding som den som nu ulykkeligvis er sluppet ut, ikke sendes med nogen norsk myndighet som kilde.

Det med fellesskap og koordinasjon i kommandoforhold er jo et spørsmål som Stortinget har hatt sig forelagt og har avgjort. Jeg tror at den beste form for koordinasjon her er samarbeide mellem sjøforsvarets og landforsvarets myndigheter, og jeg har inntrykk av at det samarbeide går ganske godt.

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 4 vedlegges protokollen.

Presidenten: Foruten innstillingen foreligger det av hr. T. Sverdrup på mindretallets vegne fremsatte forslag som tidligere er referert. Presidenten vil først la votere over mindretallets forslag.

T. Sverdrup: Jeg tør be om navneoprop ved den votering.

Votering:

1. Mindretallets forslag (se foran side 38) blev med 87 mot 49 stemmer ikke bifalt.

De 87 representanter var: Kolsum, Bø, Lars Moen, Smeby, Meisdalshagen, Madsen, Magnus Nilssen, Olaf Johansen, Kleppe, Hognestad, Eglund, Jakob Lothe, Anders Lothe, Seip, Valen, Vegheim, Kristian Hansen, Ola Solberg, Sollid, Åslak Nilssen, Ingebrigtsen, Alfons Johansen, Alb. Moen, Johan Wiik, Trøite, Skarholt, Ramsvik, Salbubæk, Eggen, Aarseth, Øraker, Ingebjørg Øisang, Mathiassen, Grønland, Anton Jenssen, Alb. Christiansen, Thorvik, Magnus Johansen, Mosbæk, J. E. Pettersen, Johannesen, Haavardstad, Holbek, Kulien, Natvig-Pedersen, Rygh, Førre, Adolf Olsen, H. Halvorsen, Korslund, Martha Nielsen, Hartvig Svendsen, Joh. Ludw. Mowinchel, G. Bakke, Vaksdal, Steen, Johan Jensen, Konrad Knudsen, Moss, Nygaard, Kr. Berg, Mikkola, Oscar Nilssen, Olav Sæter, Sjøli, Vorum, Fonstad, Endresen, Markhus, Bergsvik, Lavik, Kårbø, Forstrøm, Svarstad, Knut Strand, Oksvik, Syltebø, Alsvik, Dønheim, Ulrik Olsen, Anderssen-Rysst, Andr. Moan, Steffensen, Caroliussen, Wika, Andrå, Adolf Nilsen.

De 49 representanter var: Fjalstad, Borch, Bjørnson, Getz, Nordlie, Vinje, Kverneland, Hegrenæs, Hammerseth, Sundbø, Wright, Kirkeby-Garstad, Müller, Handberg, Asmundvaag, Lykke, Harald Torp, Schjerven, Irgens Odberg, T. Sverdrup, Meyer, Undrum, Maastad, John Solberg, Grønneberg, Rafn, Ørbæk, Grasåsen, Moseid, Skeibrok, Sven Nielsen, Kjær, Bærøe, Chr. L. Jensen, Sundby, Jon R. Aas, K. Chr. Knudsen, Karl R. Olsen, Østby-Deglum, Kjøs, Mustad, Bleiklie, Jakob Vik, Langeland, Romundstad, Robert Sæther, Krane, Mjaavatn, Cato Sverdrup.

Fraværende var: Hambro (forf.), Colbjørnsen (forf.), Versto, Brinch (forf.), Foshaug, Alvær, Laberg, Stray, Peersen, Samuelsen, Stensaker, Hundseid, Ødegaard og Sig. Jacobsen.

2. Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

T. Sverdrup: Jeg vil reise spørsmålet om offentliggjørelse av forslaget — i en innskrenket form naturligvis, det egner sig jo ikke til hel offentliggjørelse, ihvertfall ikke motiveeringen. Men forholdet er jo det at pressen på forhånd, i et tidligere møte, er blitt orientert

om at et slikt forslag vilde fremkomme, og da mener jeg det også er riktig at pressen nu får beskjed om at dette forslag har vært til votering i Stortinget, hvordan forslaget er, og hvordan voteringen er forløpet.

Seip: Eg meiner at ein kann ikkje gjera dette framlegget offentleg utan samstundes å offentliggjera heile tilrådinga; for ein har der på den eine sida framlegget frå mindretallet og på den andre sida det fleirtallet har sagt, og det som ligg til grunn for at mindretallsframlegget ikkje vart vedteke.

Statsråd Monsen: Hvis det er meningen å gå til offentliggjørelse, vil jeg be om at innstillingen blir gransket nøie med det for øie at ikke noget som bør være hemmelig, blir offentliggjort samtidig.

Presidenten: Presidenten mener at presidentskapet får ta dette under overveielse og etter konferanse med Forsvarsdepartementets chef komme med sitt forslag senere.

T. Sverdrup: Jeg er tilfreds med den løsning av saken. Hvad angår flertallets innstilling, så tror jeg ikke den inneholder en eneste setning som ikke kan offentliggjøres ord til annet. Men når det gjelder mindretallets innstilling, er jeg opmerksom på at den må omredigeres eller beklippes.

Statsminister Nygaardsvold: Jeg vil henstille at når presidentskapet skal ta avgjørelse i det spørsmål, må også jeg for min del få lov å delta i den overveielse. Det er vanskelige saker å avgjøre, dette.

Presidenten: Presidenten har ingen ting imot det. Det er tvertimot forutsetningen at også statsministeren deltar i den konferanse om hvorvidt saken skal offentliggjøres eller ikke.

Seip: Var det framlegget frå presidenten at presidentskapet skulde avgjera um dette skulde offentliggjera?

Presidenten: Det var presidentens mening at resultatet av presidentskapets, statsrådets og statsministerens overlegning skulde bli forelagt for Stortinget.

Sven Nielsen: Det er en annen sak som jeg gjerne vil spørre om. Jeg hører underhånden at den sak som er blitt utsatt fra i eftermiddag, først kommer op tirsdag. Går det ikke an å få den op mandag morgen, så vi, hvis vi da får den ferdigbehandlet, kunde reise hjem mandag aften?

Presidenten: Presidenten kan dessverre ikke svare på det i øieblikket. Stortinget har besluttet at den sak skal opslåes efter presidentskapets nærmere bestemmelse. Presidentskapet vil holde et møte umiddelbart efter dette møtes avslutning, og da vil det bli avgjort hvad tid møtet vil bli satt op.

Sven Nielsen: Det er derfor jeg nu henvender mig til presidenten.

Lykke: Jeg beklager at jeg ikke var opmerksom på det. Det er jo helt utenfor enhver orden at presidentskapet skal avgjøre det. Det er Stortingets president som bestemmer møtene.

Presidenten: Presidenten er fullt opmerksom på det, men Stortinget har vedtatt et slikt forslag — og det ordner sig nok.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 13,10.

Møte for lukkede dører
onsdag den 20 september 1939 kl. 12.

President: Magnus Nilssen.

Dagsorden:

Statsråd Koht: Utgreiing um utanrikspolitiske spørsmål.

Presidenten: Presidenten foreslår at møtet holdes for lukkede dører, og anser det for bifalt. Videre foreslår presidenten at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer, samt ekspedisjonschef Smith og ekspedisjonschef Bull gis adgang til møtet, likeså pressens representanter efter fortegnelse fra Utenriksdepartementets pressekontor. Det ansees bifalt.

Presidenten vil meddele at der fra kommandørkaptein Christopher Meyer er kommet en skrivelse til Stortinget. Presidenten foreslår at denne skrivelse vedlegges protokollen, idet de representanter som ønsker det, kan få adgang til å se skrivelsen på Stortingets kontor. — Presidentens forslag ansees vedtatt.

Utenriksminister Koht vil gi en utredning om utenrikspolitiske spørsmål.